

VESTNIK

NOTICIERO

Ob 25-letnici vetrinjske tragedije

III

1970

XXI

NOVINE
LIJANA

1. Wilson
A.2

UREDNIŠTVO VESTNIKA SPOROČA:

Kakor že prejšnjo, tako smo tudi ti številko posvetili 25-letnici vetrinjske tragedije. Nismo pa mogli zaradi obilice gradiva objaviti poročil o veličastnih spominskih proslavah, ki so se vršile povsod, kjer žive večje skupine Slovencev. Poročila o teh proslavah bomo objavili v prihodnji številki. Tudi ostale društvene novice pridejo prihodnjič na vrsto.

Samo za osebno uporabo

PO UPORABI VRNITI

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor: Miha Benedičič, Karel Mauser, Anton Skubic, Rudolf Smersu. Upravnik: Janez Kralj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Bs. Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.
Ovitek: arh. Jure Vombergar

Naročnina: Argentina 700 pesov, Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih, ZDA, Kanada: 3.50 dolarja, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske naročnine. — Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarje.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.036.986.

VESTNIK - NOTICIERO

1970/III — 25-6-1970

Director: Eduardo Škulj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires (7)
Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.036.986

La masacre de Kočevje

Mientras los americanos investigan la masacre de My Lai en Vietnam del Sur y el Ministerio de Defensa británico ordenó la investigación de la matanza de 25 sospechosos terroristas comunistas por los soldados británicos en Malaya, acaecida 22 años atrás, un cuerpo jurídico internacional debería comenzar la investigación de la masacre de Kočevje, Eslovenia (Yugoslavia), donde más de 20.000 Chetniks eslovenos y serbios, voluntarios y Domobranci fueron matados por los comunistas de Tito en Junio de 1945, o sea, después de la guerra.

En ocasión de su visita a Estados Unidos, Milovan Djilas (mano derecha de Tito durante la revolución) fue interrogado sobre esta masacre. Djilas confirmó que dicha masacre ocurrió realmente. Dijo, asimismo, que la misma fue necesaria para que el Partido Comunista en Yugoslavia pudiera establecer una supremacía indisputable.

Kočevje massacre

While Americans are investigating the alleged massacre at My Lai in South Vietnam and the British Defence Ministry ordered an inquiry into alleged execution of 25 suspect Communist terrorists by British soldiers in Malaya 22 years ago, an international judicial body should start investigating the massacre of Kocevje, Slovenia (Yugoslavia), where over 20.000 Slovenian and Serbian Chetniks, volunteers and Homeguards were slaughtered by Tito's Communist executioners after the war in June 1945.

At the time of his visit to the U.S., Milovan Djilas (Tito's right-hand man during the revolution) was asked about the massacre. He confirmed that the massacre did take place. In fact, he said it was necessary to carry it out in order to establish an unchallenged supremacy of the Communist Party in Yugoslavia.

Kočevski pokol

Med tem ko Amerikanci raziskujejo pokol, ki naj bi ga baje izvršili ameriški vojaki v My Lai v Južnem Vietnamu, in ko je Britansko obrambno ministrstvo dalo nalog, naj se raziščejo okolnosti, ki so vodile k poboju 25

osumljenih komunističnih teroristov od strani angleških vojakov v Malaji pred 22 leti, bi bilo prav, ko bi neko mednarodno juridično telo pričelo s preiskavo pokolja v Kočevju, Slovenija (Jugoslavija), kjer je bilo preko 20.000 slovenskih in srbskih četnikov, prostovoljcev in domobrancev poklanih od Titovih komunističnih krvnikov po vojni v mesecu juniju 1945.

Ob priliki obiska v ZDA je bil Milovan Djilas (Titova desna roka med revolucijo) vprašan glede tega pokolja. Potrdil je, da so se množični umori res izvršili. Dejal je celo, da je bilo nujno potrebno izvršiti to množično uničenje političnih in ideoloških nasprotnikov, ker je samo na ta način bila zagotovljena popolna oblast komunistične partije v Jugoslaviji.

(Objavljamo gornje pismo, ki ga je naš soborec **Otmar Mauser** objavil v angleškem jeziku v torontskem dnevniku „The Telegram“ dne 17. februarja. Objavljamo španski in slovenski prevod tega pisma.)

Ludovik Puš

Pesem slovenske vojske

Kralj Matjaž iz gore plane v beli dan:
rod slovenski najde v sužnost zakovan.

Zemlja vsa od gorke še krvi žehti.
Narodu pa kralj Matjaž tako veli:

„Oj le vstani, vstani borni narod moj!
Stri okove, meč v desnici, za menoj!

V Korotan gremó in v Brda do meja,
do ravnin panonskih, do valov morja.

Gremó, kjer še kaj slovenske je zemljé,
tja, kjer bije še slovensko kje srce.“

Planejo junaki, kakor plaz z gore,
in Matjažu vsi tako odgovore:

„Gremó, gremó zdaj v Matjaža vsi vojsko
rešit mali Slave rod — Alenčičo!

Smrt sovragu! Sloveniji pa biser drag
v krono vpleta vsak, kdor z nami je junak!“

VETRINJ

naša največja narodna tragedija —
pa tudi naš najvišji narodni program

Kakor je bil za Srbe poraz na Kosovem polju največja narodna tragedija, ki pa ni zlomila srbskega naroda, ampak je nasprotno ojeklenila srbska srca, poravnala medsebojne spore, vlila v ljudi novega duha in jih pripravila za nove boje, ki so se resnično končali s srbsko zmago nad Turki, tako mora vetrinjska tragedija združiti vse zdrave sile slovenskega naroda v mogočno bojno vrsto, ki bo zrušila komunističnega zločinca in osvobodila slovensko domovino.

Po porazu na Kosovem polju so Srbi spoznali, da je moč v edinosti in enotnosti. To pravilo velja že za vsakdanje življenje, za civilno življenje, za življenje v mirni dobi. Še bolj pa velja to pravilo v času vojne. Ni mogoče zmagati v vojni, kjer ni enotnih ciljev in enotnega poveljstva, kjer si generali nasprotujejo in se prepirajo.

Zavedajmo se, da smo slovenski protikomunistični emigranti in še posebej mi protikomunistični borci v neprestanem vojnem stanju. Naš sovražnik — komunist drži krčevito v rokah postojanke, ki si jih je pridobil z nasiljem, zvijačo in zločini, mi pa mu rušimo te postojanke, razkrinkujemo njegove zvijače in laži, njegove zločine. Da, nahajamo se v vojni. Zaenkrat se ne vojskujemo s puško, pač pa z duhovnim orožjem: s pisano in govorjeno besedo, s pridobivanjem prijateljev in zaveznikov, z informiranjem svetovne javnosti, z razširjanjem protikomunistične literature in zlasti pošiljanjem te literature v domovino.

Če sta edinstvo in enotnost potrebna velikim narodom za uspešno napredovanje v mirnem in posebej še v vojnem času, pa sta za majhne narode in še za manjše narodne emigrantske skupine naravnost kategorični imperativ, pogoj, brez katerega ni mogoče misliti niti upati na uspeh.

Vetrinjska tragedija nam danes ne sme biti vir za jok in solze, ampak nam mora biti vir novega duha, začetek novih časov in novega dela. Dvanajst tisoč jih je bilo pobitih za iste ideale, ki so še danes za nas najbolj sveti in vzvišeni. Za eno domovino se borimo, en sovražnik-komunist — je naš skupen sovražnik, ena fronta — protikomunistična je naša skupna fronta, en ideal — svobodna in samostojna Slovenija — je naš skupni ideal, zato nam je tudi potrebna ena enotna vojska, ena vojaška organizacija, en poveljnik.

Vetrinj je odslej naš program! Vetrinj naj nam vzbudi duha bratske povezanosti in požrtvovalnega dela v edinstvu in enotnosti

Najhujša rana, ki jo je dobil slovenski narod v komunistični revoluciji, je gotovo Vetrinjska tragedija, izdajstvo, vrnitev in morija nad deset tisoč slovenskih protikomunističnih junakov in njihovih sorodnikov. Tedaj je bilo naenkrat pomorjenih največje število naših dobrih, junaških bratov in sestra, ki so imeli nad seboj samo ta "greh", da so v dobi sovražne okupacije in komunistične revolucije ščitili slovenska življenja in imetje pred brezvestnim uničevanjem. Obletnico Vetrinja obhajamo v težki preizkušnji naše vztrajnosti in upanja. Toda tako popolna in velika žrtev, kot je pri Slovencih vetrinjska, pa je poročstvo, da bo Bog "razklal Rdeče morje" in pokazal pot v osvoboditvi.

Dr. Miha Krek

VERUJEMO V PRAVICO IN SVOBODO

Govor Karla Mauserja na sppominski proslavi v Slovenski hiši v Bs. Airesu

Draga slovenska družina!

Če je na ta dan žalost v naših srcih, nosimo jo moško kakor se svobodnjaku spodobi.

Če je danes v nas pogumno veselje, dvignimo ga, dvignimo ga visoko, zakaj to je najlepše v človeku, najmočnejše v volji — to je tisto, kar dela pot tudi v kamen, kar sveti v najbolj trdi temi in je v današnjem svetu, ki je tako poln dvomov, najbolj gotova pot.

Pogumno veselje!

Ni jih — dvanajst tisoč in več — in vendar so. Niso v prostoru kakor mi zdaj in vendar so z nami, zakaj njih duh ni ograjen z mesom in kostmi kakor je naš. To dvoje je že zdavnaj razpadlo. Prosti so, vidijo nazaj in naprej, igrajo se s prostorom in časom. Čudovito lepo je misliti, da živa meja mrtvih ograja naš zdomski svet, čudovito lepo je čutiti po 25. letih, da še nismo zvođeneli, da ob vseh napakah, ki jih imamo, še nismo pretrgali vezi z večnostjo, v kateri je toliko slovenskega občestva.

Četrť stoletja, dragi prijatelji, je dolga doba, je skoraj doba enega rodu. V teh petindvajsetih letih je zgnetenih toliko krivic in toliko solza, toliko bridkosti in toliko upanja kakor v malokatera leta v slovenski zgodovini.

Naša tragedija

Leto 1945 je velika prelomnica za tisoče in tisoče slovenskih življenj. V zadnjih velikih plamenih so gorele ruševine evropskega sveta in v vseh nas je bilo upanje, da bomo smeli kot prosti in svobodni stopiti v pepel pogorišča, pospraviti ruševine in z novo vero graditi nov svet. Upali smo, da bomo v ta novi svet postavili vse, kar smo ljubili, vse kar smo spoštovali, vse tisto, kar je slovenski narod skoz desetletja hranilo in krepilo. Lepo je bilo že misliti, da bodo zginile žične pregraje, ki so rezale polja, da bodo zasuti jarki, da bodo spet proste in varne gmajne. Delo bo sladko kakor še nikoli prej. Ni nam bilo dano. Ruševine na Turjaku, ruševine v Grčaricah, grobovi, ki smo jih želeli najti in prekopati — vse je obstalo, vse otrpnilo ob strašnem spoznanju, da ima krivica v rokah pismo s pečati in da smo bili prevarani tudi za zadnje upanje.

Kakor kri iz strašne rane, tako smo brizgnili v curkih čez meje svoje domovine. Pustili smo za seboj tisoče grobov, znanih in neznanih, v katerih so prsteneli tisti, ki so nekoč imeli iste sanje kot mi: živeti svobodno na svobodnih tleh, ne po ukazih komunističnih gesel ampak po božji volji, ki nas je postavila prav v ta čas in na slovensko zemljo. Besede starozaveznega Pridigarja so bile tako resnične v tistem času:

Glej, solze stiskanih
in nihče jih ne tolaži;
na strani njih tlačiteljev je nasilje
in nihče jih ne tolaži.
Tedaj smo blagrovali mrtve,
ki so že davno umrli,
bolj kakor žive, ki še živijo,
a bolj od obojih njega, ki ga še ni.

Stiske beguncev na vetrinjskem polju, kdo jih more pozabiti? Noči na dolgem polju, upanje, ki so ga pojile sanje, ker niso mogli verjeti, da je vse to res. Molitve v vetrinjski cerkvi, ki so kričale v nebo in se je zdelo, da se je tudi nebo zaprlo.

Po krajih, kjer je še pred kratkim smrt tako bogato žela, je nastajala tišina. Krematorji so ugasnili, vrata taborišč so se odprla, pregnanci so se podali na pot v domovino. Slovenski človek begunec pa je pod tujim nebom kričal po razumevanju in usmiljenju, kazal na rdečo zvezdo, na srp in kladivo, ki so obviseli na slovenskem nebu — svet je šel svojo pot. Niti z rameni ni zmignil.

Zubnilo je upanje — domobranski bataljoni pojdejo v Italijo in se preneve. V kaj vse je slovenski človek v stiski tedaj veroval. Vsaka dobra beseda mu je dvigala upanje, hlatal je za znamenji, tudi majhnimi, ki bi upanje podpirala. Videl jih je celo tam, kjer jih ni bilo.

Sila krvi

Dragi prijatelji, 25 let je zdaj od tistega blodnega upanja. Odšli so bataljoni in bili za smrt zaznamovani tisto minuto, ko so stopili na kamione. Dvanajst tisoč zaznamovanih!

Ustavljali smo se ob vetrinjski tragediji, ustavljamo se ob njej posebno ob pet in dvajsetletnici in ustavljali se bodo še, ko nas že ne bo več. Ustavljajo se ob njej danes tudi že komunistični oblastniki doma. Kri pobitih civilistov, vaških stražarjev, demobrancev, četnikov in posameznih protirevolucionarjev je po 25. letih strašna teža. Kaplja v navidezni mir komunističnih mogotcev, vdira v plasti novega rodu, v katerem jih je veliko, ki žele vedeti za vso resnico, nevidne koreninice je ta kri. Grize v kamen in prišla bodo leta, ko bo kamen prst, ko bo vsa surova sila iz leta 1945 samo še bled prah.

Proti moči nedolžne krvi ni obrambe.

Ob petindvajsetletnici našega begunstva in vetrinjske tragedije obtujujemo, posebno slovenske komunistične mogotce, za vse navadne in justične umore in odločno odklanjamo, da bi katerikoli iz slovenske emigrantske skupnosti vezal kakršnekoli uradne vezi s tistimi predstavniki v domovini, ki so teh umorov krivi. Dokler se mrtvim ne vrne čast, ki jim kot protirevolucionarjem po vsej pravici pripada, bi vsak stik pomenil prodaj-

janje sprhnele krvi, tiste krvi, ki je prav v teh dneh, pred petindvajsetimi leti, že po ustavitvi sovražnosti, tekla v potokih.

Dragi prijatelj, ob vseh proslavah, ki smo jih v petindvajsetih letih begunstva imeli, ob vseh Spominskih dnevih, ki smo jih obhajali, sem si vedno posebej želel, da bi postavili duha na prvo mesto. Vedno sem se bal in v tem času, ko toliki skušajo izriniti duha iz splošne človeške dejavnosti, se bojim še posebej, da bi naši Spominski dnevi postali pregledi suhih dejstev, ponavljanje števil in statistik. Da je toliko stvari med nami okrnelo, toliko življenja stlelo, je krivda predvsem v tem, ker smo se v petindvajsetih letih od duha oddaljili.

Moč duha

Vsaka stvar brez duha je mrtva, posebno človek. Najgloblja osnova našega protikomunističnega upora je bila vendar želja — ohraniti duha. Če ne bomo zidali na tem dejstvu, bomo zapravili najlepše, kar imamo. Če bomo ob Spominskih dnevih pregledovali le zmage in poraze, posrečene in neposrečene poizkuse, bomo iz preteklosti naredili bronast spomenik, ki ga bo prekrila patina prej, preden bomo legli v grob tisti, ki smo jih sodoživljali.

Duh je večnost. Dragi moji, če bomo znali za 25-letnico v to večnost pogledati, bomo našli pota za mir, pota za spravo, pota za trpljenje in pota za razumevanje. Samo tu so. Govorjenje naših teles je neobgledno, marsikdaj ošabno in domišljavo. Tu ni poti, še steze in stezice se zapro. Pozabljamo, da je čas samo predujem, samo ara za večnost. Če vanj ne položimo duha, je samo nizanje dnevov in let. Duh je, ki času in dejanjem v času daje tisto čudovito ceno, ki ne mine. Duh je, ki je ostal za mrtvimi, za pobitimi, za mučenimi. Če ne bomo grebli v to smer, se bojim, da bomo ostali na površini in od resnične veličine preteklosti ujeli za bodočnost samo bled sij.

Samo duh je bakla, ki večno sveti in večno gori.

Ljudje smo, toda lahko smo dobri ljudje, če pustimo govoriti duhu. Vrtamo za spoznanji, navrtavamo preteklost, da bi jih našli, in je prav tako. Toda glejmo, da pri tem nikomur ne bomo delali krivice. Morda je bridkost v dejstvu, toda resnično je, da pot do popolnega spoznanja pelje samo skozi smrt. Če s tega stališča zdaj gledamo tiste, ki so pred petindvajsetimi leti odšli skoz njo, je vendar lepo misliti, kako srečni so, ker so v lasti popolnega spoznanja, ker jim ni nič skritega in nič samo na pol dognanega. Vse vidijo od kraja do konca.

Petindvajset let smo že begunci, petindvajset let že pestujemo svojo narodno tragedijo in jo primerjamo tragedijam tistih narodov, ki so z nami delili enako usodo. Res je, da smo danes državljani svobodnih in demokratičnih držav, toda v bistvu smo in bomo ostali begunci do zadnje ure. Bila so leta, ko so nas gledali kot gobavce tega stoletja, po puščavah taborišč smo moledovali za milost tiste, ki jim komunizem nikdar ni kratil

svobode. Opečateni s psovko izdajalci na hrbtu in na prsih smo stali ob poteh, od daleč so nam metali milodare.

Preživeli smo ta leta z mrtvimi v srcu. Tragedija komunističnih revolucionarjev doma se je pričela tisto uro, ko so se nam odprla vrata v svet. Tedaj smo dvignili svoje mrtve, videli so jih tisti, ki do tedaj niso hoteli verovati, da so taisti komunistični predstavniki, ki so ob konferenčnih mizah vpili po pravici in se sklicevali na mednarodne zakone, ob istem času množično morili svoje idejne nasprotnike.

Njih lastno kričanje jih je obsodilo.

Zvestoba idealom

Rekel sem že in znova poudarjam: naša preteklost in naša bodočnost mora sloneti na duhu. V tem je naša sila. Duh pa zahteva predvsem eno: da smo izpričevalci resnice. To je naše prvo poslanstvo. Ne samo kulturnih in javnih delavcev, to je poklic vsakega v našem emigrantskem občestvu. ...o tega poslanstva ne vršimo, ne živimo celega življenja.

Raje grem raven pod zemljo na tujem z zavestjo, da sem lahko izpričeval resnico, kakor da bi mi usta zasuli z demažo prstjo, pa bi še pred smrtjo smel imeti resnico samo v srcu in ne tudi na ustih.

Oznanjajmo resnico. Taista je kakor je bila pred petindvajsetimi leti. Toda na eno ne pozabimo, ljudje božji: ne oznanjajmo jo z vpitjem, ne s sumničanjem drug drugega, ne z zahrbtnostjo, ne z domišljavostjo, ne s latedre sodnikov — oznanjajmo jo s svojim življenjem, oznanjajmo jo kot otroci božji in kot bratje in sestre po krvi in duhu.

Nočem biti pridigar, toda kako naj bi povedal lepše kakor Pridigar v Stari zavezci:

Bolje je, da sta dva kakor eden,
ker imata dobro plačilo za svoj trud.
In če eden pade, ga njegov tovariš vzdigne;
gorje enemu, če pade,
pa ni drugega, da bi ga dvignil.
In če kdo napade, se ga dva ubranita
in trojna vrvica se ne pretrga hitro.

Tu je srčika našega emigrantskega občestva, tu je rešitev in razvezava skrotovičenih vozlov v našem življenju.

Gorje enemu, če pade, pa ni drugega, da bi ga dvignil.

Ob tej veliki obletnici, ko nam duhovne oči drse nazaj čez tisoče in tisoče grobov, ko se ustavljajo ob dnevih dolge begunske poti, ko gledajo v duhovno razbitost v domovini, na boje v Vietnamu in v Kambodži, na silna taborišča v Rusiji, kjer so tisti, ki so kriknili po čisti svobodi, bi bile vse naše misli in vse naše besede zaman, če se ne bomo najprej ustavili pri sebi.

Se še spomnite nedeljskih popoldnevov v taboriščih, ko smo pohajali s svojimi otroki, grizli v preteklost in delali načrte za bodočnost? Prišla je in kako smo jo izpolnili? Zdaj je tista bodočnost že preteklost, smo kaj dodali k njeni polnosti? Smo živeli v njej samo kot posamezniki ne kot udje slovenskega občestva, brez zavesti, da duhu dolgujemo svoj sedež in občestvu svojo rezino dela?

Izpoved vere

Vsa slovenska narodna tragedija bo postala ugasel ognjenik, če bomo hodili vsak svoja pota, hiša z mrtvim ognjiščem. Samo znamenja bodo ostala, da so nekoč v njej živeli močni ljudje, ki pa jim je čas pohabil peruti duha in so obrnili oči v tla. Niso več videli kvišku, v širino in globino svobodnega neba.

Moj Bog, strašno je videti hiše z mrtvim ognjiščem in misliti pri tem, da je bil v njej nekoč dom ljubezni.

Dragi prijatelji, pišejo se zgodovinske knjige, pišemo jih mi in pišejo jih naši nasprotniki in sovražniki. Za nas, ki nosimo dediščino mrtvih, pa je najbolj važno, kakšno knjigo piše naše življenje.

Kaj nam pomaga še takšno zmagoslovje pravice, če pa smo zaverovani samo vase, kaj še takšen bloden svet krivice, če pa nam več ne zgane duha?

Glejte, vsi mrtvi, ki se jih danes spominjamo, živijo. Bojim se, da umiramo mi, ki živimo.

Na tisoče in tisoče imen bi mogli danes klicati, velika in majhna — zame so vsa velika. Velik je namreč vsak, ki je bil za Pravico s Krivico pokončen.

Draga slovenska družina, s pogumnim veseljem, z mrtvimi v naši sredi, recimo vsak v svojem sreju:

Verujem v pravico in svobodo,
verujem v večnost, ki sodi časom,
verujem v duha, ki nikoli ne umrje.

Mnogo petindvajsetletnic

Naše letošnje spominske proslave so predvsem namenjene 25-letnici vetrinjske tragedije. Je to naša največja bol, naša največja narodna nesreča, največja izguba slovenske življenjske sile, pravi rodomor. V zgodovini so primeri velikih in strašnih pokoljev, ki so jih izvršili posamezni narodi med drugimi narodi. Toda malo je v zgodovini tako strašnih krvavih pokoljev, kot so jih v vetrinjski tragediji zagrešili bratje nad brati in sosedje nad sosedi.

Hkrati z vetrinjsko tragedijo pa se letos spominjamo tudi druge — ne sicer tako strašne kot je bila vetrinjska — tragedije: odhoda deset in

deset tisočev Slovencev s svoje rodne zemlje. V vsej 1500-letni slovenski zgodovini še ni nikdar zgodilo, da bi tako velike množice zapuščale svoj domači krov, svoja polja in travnike, svoje gozdove. Res je, da so se morali naši predniki pred Turki zatekati v obzidane cerkve in gradove. Toda to so bile le manjše skupine, ki so zapustile domove le za krajšo dobo; ko je sovražnik odšel, so se lahko vrnil na svoje domove čeprav požgane in izropane. V maju 1945 pa se je izvršilo pravo ljudsko preseljevanje. Saj je tedaj zapustilo Slovenijo okoli 40.000 ljudi, ki so danes — razen vrnjenih in pobitih borcev in tudi nekaterih civilistov — raztreseni po vsem svetu. Z odhodom te množice ljudi je slovenski narod doživel veliko tragedijo in veliko nepopravljivo škodo. Našemu narodnemu telesu je tedaj odtekla najboljša kri.

Poleg teh velikih skupnih tragedij se spominjamo letos tudi številnih osebnih tragedij, ki so se dogajale na slovenski zemlji.

Letos bomo obhajali 25-letnico nasilne smrti generala **Leona Rupnika**, ki se je na čelu domobranske vojske spustil v boj z zločinskimi komunistom. Tudi je letos 25-letnica nasilne smrti policijskega ravnatelja **dr. Lovra Hacina**, odločnega borca zoper rdeče zločince. Tudi je letos 25-letnica enega izmed najbolj sramotnih dejanj slovenskih komunistov, ko so obesili slabotnega invalida pa duševnega velikana in junaka pisatelja **Nar-teja Velikonjo**.

Dalje je letos 25-letnica nasilne ugrabitve in mučeniške smrti odločnih protikomunistov in javnih delavcev: **dr. Albina Šmajda**, **dr. Ivana Martlanca**, **prof. Mirka Bitenca**, **Božidarja Berlota**, **urednika Uršiča** in številnih drugih protikomunistov, ki so bili pobiti po že končani vojni.

Če bi hoteli in mogli vsem žrtvam postaviti v Sloveniji spomenike, bi bila vsa Slovenija posejana s temi spomeniki. Ker pa jim ne moremo postaviti bronastih in kamnitih spomenikov doma, jim postavimo spomenik v svojih srcih. Pogosto se jih spominjamo v molitvah, darujmo sv. maše zanje. Pišimo o njih. Govorimo — zlasti mladini — o teh junakih. Največja naša poklonitev njihovemu spominu pa bo, ako bomo v bratski slogi in edinosti skupno sterili vse, kar je v naši moči, da rešimo domovino iz krempljev rdečega moloha.

Da, delo za osvoboditev domovine je naša prva naloga. Vse naše želje morajo biti posvečene tej nalogi. Vse delo naših bojovniških organizacij, političnih ustanov in raznih društev, časopisov, radijskih oddaj, govorov in predavanj, knjig in člankov — mora biti usmerjeno v en cilj — priboriti slovenski domovini in slovenskemu narodu svobodo — to največjo človeško in božjo dobrino.

Sm R.

Zločin komunizma, ki vpije do neba

(Govor pred spomenikom generala San Martina v Buenos Airesu)

Na tem, za vse Argentinec svetem kraju, so v desetletjih in desetletjih govorili predstavniki velikih in mogočnih narodov; vojaški in diplomatski zastopniki velesil. Danes pa smo zbrani tukaj sinovi in hčere enega najmanjših narodov v Evropi, najmanjšega po številu, pa enega najmočnejših in najvztrajnejših v svojih borbah.

Kakor predstavniki velikih narodov smo se tudi mi danes prišli poklonit največji dobrini človeka, družbe, države: svobodi.

Dolga, stoletna je naša zgodovina, polna borb in dramatičnih dogodkov. Nikdar nismo klonili. Prava tragedija pa se je začela med drugo svetovno vojno: razkosali so nas, razdelili. Transporti so šli na jug in sever. Polnile so se ječe, padali so talci. Šli so naši bratje in sestre v taborišča. Dachau, Mauthausen, Rab in vsa mogoča druga smrtna taborišča. Naš narod ni klonil. Stali smo kakor zid proti mogočnemu sovražniku. Pa smo doživeli enega največjih zločinov v tej dobi: prišel je slovenski komunist in nam je zasadil nož v hrbet; nož v hrbet tedaj, ko smo se borili za življenje in obstoj. Komunist je začel revolucijo v dobi, ko je bilo na tehtnici ali bomo zapuščeni od vsega sveta kot narod še obstali pri življenju ali ne. Komunist je začel pobijati, streljati, moriti Slovence. Začel nas je ovajati fašistom in nacistom in znašli smo se na tem, da so nas pobijali vsi: fašisti, nacisti in komunisti. To je doživljal naš ubogi slovenski narod. Bil je pravi pekel.

Toda nismo klonili. Naš slovenski fant in mož sta vstala in se dvignila v okolnostih, v katerih noben narod na svetu doslej ni branil svoje svobode, vere, svoje bodčnosti, svojih družin in svojega doma. Kje je narod, ki je v takih okolnostih prijel za orožje in se boril za življenje in smrt? To nas navdaja s ponosom. Naši možje in fantje, ki so šli v borbo, nimajo primere v svetu. Naši vaški stražarji, domobranci, četniki in vsi, ki so prijeli za orožje, in vsi, ki so se kakor koli za ceno svojega življenja borili proti komunizmu, so naši narodni junaki. Zgodovina jim bo morala dati to priznanje, prej ali slej, doma in v svetu.

Vsaka tragedija ima svoj višek. Tudi naša ga je dosegla pred 25 leti. Z zaupanjem je prišla slovenska narodna vojska z begunci v Vetrinje. S prevaro pa so bili vrnjeni in prišlo je do tistega, kar je ne samo zločin, ampak neizbrisna sramota našega naroda: dvanajst tisoč razoroženih, po končani vojni, po končani revoluciji, je bilo umorjenih, brez zaslišanja, brez sodbe, po strahotnem mučenju. Brat je ubijal brata in ga metal v množični grob. Pri tem pa je užival. To je zločin komunizma, ki vpije do neba: brat uživa, ko kolje brata.

Danes se vsi Slovenci v svobodnem svetu spominjamo te tragedije. Naj izg'ne vse, kar je med nami takega, da bi nas moglo razdvajati. Danes pogledjmo vsi in mislih na dvanajst tisoč z žicami zvezanih, pred množične grobove postavljenih, kako padajo pod streli drug na drugega. Spomnimo se njihovih molitev in njih klicev nam: „Bodite enotni v borbi proti našemu skupnemu sovražniku — komunizmu“. To je njihov klic nam vsem in če mu bomo sledili, jih bomo dostojno počastili.

Prijatelji! 25 let je od tedaj. Tam v Sloveniji so njihovi grobovi, ne vemo zanje, zapuščeni so. Dvanajst tisoč jih leži v njih. Matere, vdove, sestre, sinovi in hčere ne smejo vedeti, kje so pokopani njihovi dragi. Nihče jim ne sme postaviti križa, ne prižgati sveče, ne položiti cvetja. Zato trdim: vsaka ponujana roka vladajočih komunistov v Sloveniji ali v Jugoslaviji ja laž in hinavščina, dokler ne bo v njih toliko človečanskega čuta, da bodo prišli pred nas z izpovedjo: „Storili smo greh, velik greh nad slovenskim narodom. Tu so žrtve, tu so grobovi teh zvestih in poštenih Slovencev.“

Dokler vsaj tega ne bo, je tudi vsako približevanje emigracije komunističnim oblastnikom v Sloveniji in Jugoslaviji ali pogajanje z njimi za delitev oblasti orečaščenje dvanajstih tisočev, ki ležijo v neznanih grobovih.

Danes so prišli na ta kraj svobode tudi slovenski otroci, rojeni v tej zemlji, rojeni v svobodi. Položili bodo pred ta mogočni spomenik tisoče rdečih nageljnov, ker jih ne morejo položiti v Kočevju in po drugih krajih v Sloveniji na grobove žrtev komunizma. To naj bo ob 25-letnici vsaj simbolična počastitev dvanajst tisočev mrtvih.

Dvanajst tisoč pomorjenih v enem mesecu je cela generacija slovenskih mož in fantov. To je toliko, kakor bi pomorili 120.000 vojakov dvajset milijonskega argentinskega naroda v enem mesecu. Je genocid, ki v zgodovini nima primere.

Naj bodo pa ti rdeči nageljni tudi počastitev vseh, ki so se žrtvovali za svobodo Argentine. Prav zaradi te svobode moremo mi počastiti slovenske žrtve komunizma.

Še to misel bi radi poudaril: spoznali smo komunizem v revoluciji in ga poznamo do dna, kakšen je, kadar je na oblasti. Zato je naša iskrena želja, da bi nam argentinski narod verjel, da komunizem ne more rešiti nobenega problema, ki teži to zemljo. Komunizem prinese največje razočaranje tistim, ki verujejo v njegovo cdrešilno moč. Vse socialne in družbene probleme je mogoče reševati uspešno le v priznanju duhovnih vrednot, temeljev krščanstva in v svobodi. Te vrednote pa brezbožni komunizem zanika.

Daj Bog, da Argentina ne bi nikdar izgubila svobode, ki jo ima in katere smo deležni tudi mi, in delajmo složno z vsem silami na to, da bi tudi naša Slovenija čim prej zopet dobila svobodo, naši mrtvi pa pravično zadoščanje.

Opustimo nepotrebno opredeljevanje med nami

Vse večje prireditve letošnjega leta so v žaru 25-letnice odhoda od doma. Zavrgli smo brezbožni komunizem in izbrali življenje, svobodo in vero. Vse življenje pri poštenem človeku teh 25 let izpričuje, da je ostal pri svoji besedi, ne da bi jo moral vedno ponavljati, najmanj pa smemo koga siliti k izpovedovanju tega, kar je z deli dokazal.

Važno pa je, da to besedo izpolnimo v vsem svojem življenju, ker izgovorjena beseda brez izpolnitve, kaj velja, sprašujemo s Pavlom VI. Brez škodljivega pretiravanja pomagajmo drug drugemu k tej zvestobi. Opustimo nepotrebno opredeljevanje med brati, kar grozi z uničenjem toliko moči brez potrebe. Vsako sumničenje bi samo škodovalo pravemu bratovskemu razmerju, ki nam je za ohranitev rodu v sedanosti in bodočnosti nujno potrebno.

Da vlada neka nesigurnost danes v svetu ob tem razvoju življenja, tudi med nami, saj je še v Cerkvi, to je nekaj naravnega. Varovati pa se moramo, da temu strahu ne podležemo.

Rabimo svojo pamet, ki nas vodi po poti modrosti, oklepajmo se trdno naše vere, ki nam zagotovi in posreduje pomoč božjo.

Varujmo se v govorjenju, pisanju in ravnanju vsake skrajnosti, ki ni rodila dobrega ne v Cerkvi ne v življenju narodov, tako ne bo rodila dobrega tudi nam zunaj domovine. Igrati se ne smemo ne s svojo osebno srečo, še manj s srečo vse skupnosti.

Bodimo prepričani, kako smo drug drugemu potrebni, en sam malo ve, vsega ne more vedeti le par ljudi, v medsebojnem dogovoru moremo najti tisto pravo pot, ki nas pelje k dobremu osebno in skupnemu blagru vseh rojakov.

Bog nam je dal posebej za usmerjanje našega verskega življenja kot učitelje duhovnike, ki v moči božji učijo resnico, katero naj verniki sprejmejo. Kljub svojim slabostim imajo poslanstvo Boga in Cerkve. Duhovniki so v zgodovini slovenskega naroda storili toliko dobrega svojim rojakom, prav posebej tudi v času revolucije odkrivali s škofom Rožmanom na čelu vse zločestvo brezbožnega komunizma. Vaši učitelji so tudi danes v imenu Kristusovem z dolžnostjo, da govorijo, verniki pa z dolžnostjo poslušanja in spoštovanja. Veljajo še Kristusove besede: „Kdor vas posluša, mene posluša, kdor vas zaničuje, mene zaničuje.“ Ne tajimo, da so dosti dobrega sturili tudi drugi izobraženci, a velikega deleža duhovnikov ne more tajiti objektivna zgodovina. Kam so nam ušli naši pesniki in pisatelji v tisti kritični dobi.

Na resnem verskem življenju vrakega posameznika, na medsebojni pomoči in spoštovanju drug drugega bomo skupno gradili srečo in blagor bodočim rodovom.

Po pravi poti

Na Slovenskem dnevu na Pristavi pri Buenos Airesu (5. aprila 1970) je predsednik Zedinjene Slovenije in bivši domobranski častnik g. Božo Stariha povedal tole:

Ponovno smo se zbrali na Slovenski Pristavi, da praznujemo Slovenski dan. Praznik našega bratstva in vzajemnosti naše zdomske skupnosti.

Slovenski dan je takoj ob svojih prvih početkih osvojil naša srca, saj smatramo kot svojo narodno dolžnost, da se udeležimo te manifestacije našega slovenstva.

S tem da se zbiramo tukaj, potrjujemo svojo narodno zavest in s ponosom izjavljamo, da pripadamo naši delavni argentinski zdomski skupnosti, saj je začetna ideja izšla iz nas in potem pritegnila tudi ostale Slovence po drugih kontinentih. Tudi nas v tujini vodije iste silnice, ki so pomagale našemu narodu, da je kljub tisočletni borbi obstal. Tudi v nas je gonilna sila — slovenstvo. Mi zdomski Slovenci, ki danes živimo v popolni svobodi, ko zaradi svoje narodnosti ne trpimo nikakega zapostavljanja in preganjanja, se moramo zavedati, da je lahko tak način življenja bolj nevaren kakor pa nasilje.

Ogromno slovenske krvi se je zgubilo v tujini. Ni naš namen tukaj, da bi iskali vzroke in krivce, a naša emigracija ima vse pogoje, da se brani. Zato naj bi bil slovenski dan kot neke vrste mejnik; dan ko bi si vsak izmed nas izprašal vest kakšen je njegov odnos do slovenstva, do naše skupnosti. Slovenski dan ni samo naša prisotnost na tem dnevu. Ni dovolj, da se trkamo po prsih in obljubljam zvestobo svojemu narodu, a medtem pa naši otroci pozabljajo na svoj materin jezik. Svojemu narodu moramo služiti v trdem delu, ne v solzavi sentimentalnosti.

Je pa slovenski dan tudi praznik naše dobrotelčnosti. Tudi v bogati Ameriki je mnogo rojakov, ki so potrebni naše pomoči in tudi tem je namenjen slovenski dan.

Zedinjenja Slovenija, kot naša osrednja organizacija, se obrača na vas vse, da jo tudi pri tem delu podprete. Skoraj četrto stoletja društvene delavnosti med nami, ko lahko s ponosom rečemo, da je vsa naša zdomska zgodovina v Argentini tesno zvezana z društvenim delovanjem. Zato je biti član Zedinjene Slovenije naša častna dolžnost. Šolstvo, stiki z oblastmi, kolonije, povezava skupnega življenja daje društvu legitimacijo, da povabi vse rojake naj se strnejo okoli osrednjega društva, le močna organizacija bo lahko skrbela za naše slovenske koristi.

Ob 25-letnici vetrinjske tragedije se je velika množica Slovencev poklonila osvoboditelju Argentine, gralu. San Martinu. Za nosilcema venca stoje: Karel Mauser, arg. general Bortolomé Gallo, Božo Stariha, Miloš Stare, msgr. Anton Orehar, dr. Tine Debeljak.

Slovenski dan pa je danes v znamenju 25. letnice. Četrto stoletje je preteklo, odkar se je odigrala naša narodna tragedija. V petindvajseto leto stopa naša emigracija. Srebrni jubilej, ki nas polni z žalostjo pa tudi polaga novega upanja v naše duše. Zahteva od nas, da počastimo spomin onih, ki so dali svoja mlada življenja na oltar domovine in krščanstva. Zato pa tudi mi obnovimo vero v tiste ideale, ki so jih oni s svojo žrtvijo izpovedali.

Čas, ki čisti ideje in spomine, je pa le okrepil gotovost, da smo v tistih najtežjih urah stopali po pravi poti. Sedanjost pa sedaj zahteva od nas, da po tej poti hodimo naprej do končne zmage nad komunizmom.

Naše misli v tem letu naj bodo posvečene spominu na naše junake. Delovanje in rehanje svobodnega slovenstva pa mora biti v vseh nas usmerjeno v dosego rečnične svobode.

Naši spomini in hvaležnost vsem, ki so darovali življenja za lepšo bodočnost slovenskega naroda, posebno pa našim slovenskim domobrancem, katerim smo mi v veliki večini pripadali in h katerim se še danes s ponosom prištevamo.

Slava junakom, ki so dali svoja življenja, da mi živimo

Škripali so z zobmi, stiskali pesti in srepo zrli... toda ne od jeze, maščevanja in srda, temveč vsled bolečin neštetihi mučenj od lastnih bratov in sestra, prodanih komunističnemu brezboštvu. Dvanajst tisoč jih je bilo, dvanajst tisoč jih je in dvanajst tisoč jih bo — skozi slovensko bodočnost, naših slovenskih domobrancev, junakov naše slovenske narodne vojske. Življenje so jim vzeli na najkrutejši način, toda življenja jim niso mogli vzeti.

Četrto stoletje je šlo mimo, od tistih apokaliptičnih dni, ki jih je doživljal Slovenec, kjer koli se je takrat nahajal, kamor koli ga je življenje vrglo. Čez evropski oder, na katerem se je bila pravkar odigrala tragedija druge svetovne vojne, se je po zadnjem dejanju spustila železna zavesa, za katero je ostala naša Slovenija. Kakor giljotina se je spustila, z vso težo in ostrino rezila in obglavila tisoče slovenskih življenj. Prijateljstva so se preresetala v tistih dneh, med posamezniki in med narodi. Slovenski narod je bil eden od silovito razočaranih narodov, strahovito ponižan, kruto poteptan. Zavedel se je, da je prav za prav sam.

Zločin moritve tisočev slovenskih vojakov, ki ga je pred petindvajsetimi leti izvršil slovenski komunistični partizan, je še do danes ostal nekaznovan. Leta hitijo, čas odhaja v zgodovino, zločinci molčijo. Najmanjšega znaka ni od nikoder, da bo temu pokolju kdaj zadoščeno. Toda niti las ne pade nikomur z glave brez božje volje.

Četrto stoletje je od takrat, ko je našim fantom utihnila pesem Oče, mati. Četrto stoletje je od takrat, ko je našim fantom zamrla molitev na ustnicah. Četrto stoletje je od takrat, ko so jim bila „zasuta usta“.

Toda ne nam!

Vse se spreminja, toda so stvari, ki se ne spreminjajo. Časi se spreminjajo in ljudje se spreminjajo v njih. In mi smo ljudje. Toda — v vsem se nismo spremenili, kljub časom, ki so se spremenili. Z našimi fanti smo korakali v istih vrstah, berili smo se proti istemu komunističnemu sovražniku, peli smo isto pesem Oče, mati, in prelivali isto slovensko kri — za Boga, za domovino, za svoje domače. Komunizem je bil naš sovražnik včeraj, ostaja naš sovražnik danes in bo ostal naš sovražnik jutri. Kdor nas za drugačne sodi, nas sodi po sebi, ki se zase boji, da omahuje. Omahljivcu pa ni mesta v naših vrstah!

Petindvajset let časa je dolga doba, je pa tudi kratka. Za nas, ki smo z našimi fanti hodili v istih vrstah, je današnji spomin, kakor da bi to bilo komaj včeraj, se prav za prav čas ni premaknil. Preteklost in sedanjost hodita z nami vstric. Zato nam tudi komunizem ostaja vedno enako odvrten, vedno enako zaničevan, vedno enak nasprotnik. Nismo bili pred

petindvajsetimi leti večji nasprotniki komunizma, kakor smo danes. Življenjska žrtev naših dvanajst tisoč fantov domovini na oltar je nam, ki smo se skupaj z njimi borili, vsakdanji klic na nove juriše in nove zmage nad brezbožnim komunizmom. Kdor ni takrat z nami hodil v istih vrstah, te povezanosti ne čuti in tega zaupanja vase ne nosi v sebi.

Molk, ki plava nad množičnimi grobovi protikomunističnih borcev, je zgovoren molk. Komunisti se tega molka boje, ker govori doma iz misli in pogledov njihovih svojcev in buči v svobodnem svetu iz naših ust. To je molk, ki nikdar ne utihne, molk, ki ga ni mogoče prepiti.

Zmaga komunističnega brezboštva nad slovenskim narodom je bila Pirova zmaga. Iz strojníc in brzostrelk nad kraškimi jamami je regljal strah pred slovenskimi vojaki, ki se je komunističnemu partizanu zajedel v kosti, do konca njegovih dni. Kaj je komunistična partija drugega kakor organizacija ustrahovanja iz strahu?

Kdor se boji, pa je izgubljen. Ker se niso bali niti življenja izgubiti, so naši slovenski vojaki zmagali že pred petindvajsetimi leti. Ker se mi ne bojimo, ki smo z njimi hodili v istih vrstah, nam je končna zmaga zagotovljena.

Slovenska narodna vojska je lastnoročno pisala slovensko zgodovino. Najdragocenejšo strani je popisala s svojo krvjo.

Dvanajsttisočim fantem in možem slovenske narodne vojske, ki so dali svoja življenja, da mi živimo — slava!

Karel Mauser v Argentini

Odbor „Zedinjene Slovenije“, ki je predstavniško društvo Slovencev v Argentini, je na predlog svojega predsednika Boža Stariha povabil našega zveznega predsednika pisatelja Karla Mauserja, da obišče Argentino in na veliki spominski proslavi ob 25-letnici vetrinjske tragedije spregovori jasno in odločno besedo v spomin pobitim junakom. G. Mauser je to vabilo z veseljem sprejel in prihitel med Slovence v Argentino.

Obisk Karla Mauserja je bil za Slovence v Argentini velik dogodek, podoben obiskom škofa dr. Gregorija Rožmana, predsednika NO dr. Mihe Kreka, msgr. Ignacija Kunstlja in župnika Vinka Zaletela. Na mah si je osvojil srca vseh rojakov, zlasti pa še mladine. Že sprejem ob prihodu na letališču Ezeiza in slovo prav tam je pokazalo, da je Mauser tudi naš prijatelj. Nepozabni bodo ostali njegovi obiski vseh slovenskih šol, kjer ga je mladina navdušeno sprejemala; obiski vseh slovenskih domov; njegovi številni govori in razgovori na najrazličnejših sestankih, akademijah, sprejemih itd. Zlasti nepozaben bo ostal njegov slavnostni govor na veličastni spominski proslavi v nedeljo, 7. junija v Slovenski hiši v Buenos Airesu. Okoli 1500 Slovencev je tedaj prihitalo, da sliši besedo našega drugega gosta. In slišalo jo je, besedo, kakršno smo le redkokdaj slišali v Argentini.

Še posebej veseli smo bili obiska Karla Mauserja slovenski protikomunistični borci. Saj je naš soborec, predsednik naše Zveze društev slovenskih protikomunističnih borcev, mož, ki je doživel turjaško tragedijo, pisatelj knjige „Ljudje pod bičem“, našega največjega teksta iz revolucionarne dobe, mož, ki se trudi, da bi med nami vladalo složno sodelovanje, medsebojno spoštovanje in strpnost.

Borci smo bili z Mauserjem večkrat skupaj. V lepem številu smo se udeležili njegovega sprejema dne 5. junija na letališču. Nato smo skupaj z njim odšli v Slovensko hišo, kjer smo se zbrali pred spomenikom junakov, pred katerega je Mauser položil šopek petindvajset nageljnov — v spomin na žalostno 25-letnico vetrinjske tragedije. Naslednjega dne sta se odbor DSPB in konzorcij Vestnika sestala z Mauserjem na domu starešine Mihe Benedičiča na krajši razgovor o vprašanjih, ki vse borec zanimajo. Dne 9. junija sta se odbor DSPB in konzorcij Vestnika znova sestala z Mauserjem na daljšem sestanku na domu odbornika DSPB Slavko Urbančiča, kjer so se temeljito predebatirala vsa vprašanja, ki zadevajo slovenske protikomunistične borec. Vsi navzoči z Mauserjem na čelu so bili

menja, da moramo delo na spravi protikomunističnih borcev nadaljevati in prositi vso slovensko javnost, da po vzgledu domobrancev v Lanusu pomagajo pri združevanju naših protikomunističnih sil. V to naj bo usmerjeno vse naše pisanje in govorjenje. Saj imamo skupne ideale in skupnega sovražnika, zato ni vzroka za ločeno delo, najmanj pa za ostre ali celo žaljive besede.

V soboto, 20. junija, ki je v Argentini državni praznik, pa se je Mauser udeležil članskega sestanka DSPB na Pristavi. To je bilo prisrčno snidenje soborcev. Jasna beseda zveznega predsednika je vlila svežega duha in novega navdušenja za delo za naše skupne ideale. Ponovljeno je bilo naše odločno odklonilno stališče do obiskov domovine, pударjena je bila želja po spravi med borci in vsemi sprtimi brati. Bil je to zelo lep sestanek, le žal, da se je moral Mauser kmalu posloviti od nas, ker je imel na ta dan napovedane obiske in govore še na treh krajih.

Ni potrebno še posebej poudarjati, da so se borci v velikem številu udeleževali vseh številnih prireditev, na katerih je sodeloval Mauser. Prav tako so bili navzoči ob slovesu na letališču Ezeiza, kjer so mu skupaj z ostalimi rojaki klicali: Hvala za ta lepi obisk, pa pridi kmalu zopet med nas!

„MANTIS KAKOON“

(„Mántis kakóon“ je starogrški izraz za prinašavca ali razširjevalca slabih poročil; Homer: Iliada.)

1.

Begunska pot prve skupine, ki je iz Koroške prišla v Italijo, se je začela prvi majniški teden 1. 1945 — razen tistih skupin, ki so že prej iz Dolenjske in Notranjske pribežale v Ljubljano — in šla prek Gorenjske in Karavank (povečini prek Ljubelja) do Celovca. Če kdaj, je zdaj to mesto dobilo pravico do tega imena.¹ Nekateri so šli še dalje do Beljaka ali še naprej, a so ostali v zvezi s skupino v Celovcu.

A z njenim prihodom še nikakor ni bilo konec begunske reke od Ljubljane in drugih krajev do sem. Vsak dan so prihajali novi begunci — prijatelji, znanci in neznanci. Poslopja, v katerih so jih nastanjevali, so bila že vsa prenapolnjena. Zato je večina novih odhajala dalje. Kmečke družine z vozom in živino so si šle iskat zavetja na deželo, ali pa so živino in voze poprodale, saj bi jim vse to zdaj le še v napotje hodilo.

Veliko jih je bilo, ki so imeli najbližje sorodnike pri domobrancih in četnikih in so težko čakali njihovega prihoda. Tisti, ki so imeli kolesa, so se vsak dan vozili proti dravskemu mostu in gledali, če jih bodo spotoma ugledali v reki beguncev in vpraševali znance, če kaj vedo o njih. A ker so se ti povečini umikali v četah in večjih vojaških oddelkih, so se le redki tako našli.

Med begunci v Celovcu je zaradi prenatrpanih prostorov v javnih poslopih, pa tudi zavoljo partizanov, ki so se tu prosto sprehajali, posamezno ali v četah in celo oboroženi, rasla vedno bolj želja po odhodu kam bolj na zahod. Manjše skupine so že odhajale kar na svojo roko, odločene iti peš prek gora v Italijo. Nekateri, ki so znali angleški, so hodili na angleško poveljstvo tipat, če bi bilo mogoče računati na prevoz vse skupine kam v italijansko Benečijo ali še bolj na jug.

Po kakih desetih dneh je nenadoma prišlo povelje, naj se vsi, ki žele iti v Italijo, pripravijo za odhod naslednje jutro. Ljudje so že navsezgodaj vstali in se pripravili. Kmalu po sveti maši v bližnji cerkvi je res prišla dolga vrsta kamionov z angleškimi in poljskimi vozači. V četrte ure je bilo vse že na vozech, na nemalo začudenje vozačev, ki niso pričakovali tolikšne discipline pri civilnih ljudeh. Saj ni šlo le za „vkrcanje“ ljudi, temveč tudi za obilno prtljago, kolesa in drugo ropotijo. Neka ljubljanska družina je imela poleg drugih reči kar celo kuhinjo s seboj, še psa...!

Tu in tam ob poti so nas čakale manjše skupine ali družine, ki so po zvezi s Celovcem zvedele za odhod v Italijo. Transport je obstal vselej le za tri do pet minut. S skupno močjo so bili vsi kar hitro s prtljago vred na vozu in že smo vozili naprej. Kmalu smo bili pred Beljakom. Ves transport so zapeljali v neki drevored, da smo bili v senci in čakali na prihed precej velike skupine iz Beljaka, kot so nam rekli.

Čakali smo debelo uro, dve, tri... a ni bilo nikogar. Vodja transporta se je že v začetku odpeljal z džipom v Beljak in se tudi še ni vrnil. Če smo vprašali vozače, niso ničesar vedeli. Pač pa so na travo ob cesti pogrnili večjo plahto, odprli nekakšen zaboj in zlagali tudi za oči lepe dobrote po nji — jedli in pili, kakor da se jim nikamor ne mudi. Zgledi viečjejo — tudi nas so. Spustili smo se na tla in v mehko travo, če že zaradi južine ne, pa zato, da si se lahko prijetno zleknil po sveže zeleni preprogi. Vožnja na tesnem utruja, posebno še, če nog ne moreš iztegniti.

Vstala je govornica, da še ni odločeno, kam nas bodo peljali in da se angleško poveljstvo o tem šele posvetuje... Čudno, zakaj so nas pa potem do sem pripeljali? Za hip je zavladal preplah. Res smo blizu razpotja, kjer ena cesta vodi proti Zilji in druga na jugoslovansko mejo. Mogoče hočejo ubrati pot čez Korensko sedlo in nato čez Kranjsko goro proti Italiji? Baj je tam cesta lepša in zložnejša... Neki fant visoke in močne postave, z zoparno širokim obrazom — prijel se ga je že vzdevek „Polna luna“ — je hodil od skupine do skupine in zlasti mlajše fante nago-varjal, naj bi ostali rajši tu, pri bratih Korošcih. Skoro vsaka kmečka hiša na deželi potrebuje kakega delavca — bolje bo tu kot pa pri Lahih. Res se mu je pridružilo nekaj fantov in začeli so se meniti, v katero stran bi jo mahnil. Najbolje bo kam na gorske kmetije, tam bi bili varnejši, bolj skriti. A „Polna luna“ jim je svetoval, naj se kar njega drže, ker ima nedaleč odtod že nekaj zagotovljenih zaposlitev za fante...

Kolikor dlje se je vleкло čakanje, toliko večje je postajalo malodušje.

Po cesti od Zilje sem je pridrvel džip, poln partizanov v uniformi. Nekdo od naše skupine je vstal in jim zavpil:

— Smrt komunizmu!

— Svoboda narodu! so navdušeno zakričali in mahali z rokami, dokler niso izginili.

Smeh je zagrmel med vso begunsko skupino.

— Sreča, da niso razumeli! je napol smeje se napol skrbeče pripomnila starejša gospa.

Vselej, kadar sem hodil po ti prelepi deželi — pred vojno seveda — me je navdajalo občutje sreče in ponosa na to zibelko slovenstva, pa tudi grenkoba, da so to tisočletno slovensko zemljo in njen rod zvijačno in nasiino tako skrčili. Saj je segala nekoč prav gor do podnožja Velikega Kleka, če ne še dalje! Še leta 1937 sem našel visoko pod to goro trdnega posestnika Dolinarja, ki je znal še slovenski govoriti. In potem niže doli še več. Na pokopališču pri Sveti Krvi sem na grobnih spomenikih bral polno slovenskih priimkov kakor Rugar, Rupnik idr. Koroška pa je sploh vsa bila slovenska.

A danes ni časa za take misli. Cvetoča polja in travniki, temno zeleni smrekovi bujni in še deloma s snegom pokriti vrhovi se kopljejo v zlatu opoldanskega sonca, mojega srca in misli pa vesela pomlad ne doseže. Mori me skrb za domače in nesrečno domovino onstran gora, pa skrb za lastno usodo, negotovo prihodnost...

V to razpoloženje zaropota dolga vrsta kamionov, vočjih, kot naši. V njih se lagodno šopirijo begunci beljaške skupine, med njimi tudi znanci, s katerimi smo potovali do Celovca. Morali smo se z vso prtljago preseliti k njim. Zdaj smo sedeli še bolj na tesnem, vsaj mi, zakaj oni — prvi posestniki teh voz, so si dobro znali braniti že pridobljeno „posest“. Najhuje je bilo za družino z vso kuhinjo in psom.

Med prvimi so se vzpeli na voze fantje, ki so se že odločili, da ostanejo tu, in tudi „Polna luna“ se ni več obotavljal.

Pognali so že takoj s polno brzino in tisto razpotje s cesto na Koroško sedlo je kar šinilo mimo nas. Skoraj se je prikazala ob nas v soncu še kopajoča Ziljska dolina in že trenila za nami. Šoferjem je bilo brzkone ukazano, da morajo prehiteti zamujeni čas in nas še za dne pripeljati prek gora. Motorji so se zagrizli v strmino in tudi navkreber vlekli z le malo zmanjšano hitrostjo.

— Glejte, Svete Višarje! je pokazal starejši duhovnik poleg mene na lepo goro s prijazno romarsko cerkvijo pod vrhom in nekaj hiš pod njo. Sonce se je odbijalo od šip v oknih, da nas je kar zaščemelo v oči. Samo za hip ali dva, in že je goro zakrilo drevje in bližnji breg.

Duhovnik je začel glasno naprej moliti rožni venec. Vsi smo mu vneto odgovarjali, proseč blaženo višarsko Gospo za varstvo na poti, na negotovi poti, ki ji še nismo videli kraja... še bolj nas je k temu spodbujal od časa do časa čuden ropot pod kolesi težkih voz, ki so v daljših ali krajših presledkih zavozili prek za silo popravljenih mostov na cesti, sem

In tja porušenih od bomb, pod mostovi pa nedogledna strmina. Vznemirjal nas je tudi tisti pes, ki je pri vsakem takem ropotu silovito zalajal. A težki vozje so zdrčali prek vseh, kakor bi jih nevidni gorski velikan vsakokrat pihnil čeznje.

— Za utrjevanje živcev! se je nasmehnil duhovnik, ko je že odmolil rožni venec, in pomežiknil zdravniku na drugi strani.

— Da, gospod župnik, tam spodaj bi si jih utrdili za vedno. In pomislite: poprej sem pogledal na most, ko smo šli čezenj, pa ga nisem videl. To se pravi, da sta stranski kolesi le napol vozili po mostnicah. Kar črno se mi je storilo pred očmi.

— Saj so kolesa dvojna. Ni nevarnosti. Zdi se mi pa, da se kolesa le lahlo dotikajo mostnic, da torej nekako zletimo čez vsak most, sicer mostnice ne bi ropotale. Ej, ti izkušeni šoferji, bogve kod in še po hujših cestah so vozili in se tako izurili...

— A kako so te mostove napravili nad takimi prepadi? To delo bi me mikalo videti.

Na vrhu, na prelazu, je bilo treba malo ohladiti motorje in tudi ljudje so potrebovali nekoliko počitka. Čakala nas je nič lažja pot navzdol (tudi „za utrditev živcev“), čeprav bodo zdaj vozili „brez bencina“. A zavore bodo trpele; gorje, če katera popusti!

Mislili smo, da bodo iz previdnosti vozili počasneje, pa smo malone drveli, da je včasih kar sapo jemalo, in ženske so na kakem hitrem zavoju kar kriknile in tisti pes tudi ni ostal tiho. Čudili smo se izurjenosti šoferjev, ki so mojstrsko obvladovali vozila. Kmalu smo bili v ozki soteski, dokaj dolgi; končno se nam je le odprla lepa furlanska ravan z zelenimi vinogradi in že precej nizko sonce nas je spet objelo s polnim žarom — doslej so nas varovali pred njim visoki bregovi soteske. Široka, z zahajajočim soncem ožarjena naselja so bežala mimo nas, spet kakor na filmskem platnu, kamioni so še hitreje požirali ravno cesto. Čez neko reko je bil porušen most, predolg, da bi ga že mogli popraviti; vozili smo kar po produ in čez korito plitve reke. Kmalu je začela legati noč, ki se je zaradi nevidnega obnebja še razširila.

Še preden smo se dobro zavedli, smo že drseli po mestnih ulicah Vidma (Udine). Doslej nepretrgana kolona se je pretrgala dva ali tri voze pred našim.

Šoferji so ustavili vozila in izstopili, se nekaj porenkovali, kakor da ne vedo, kam so jim ušli drugi. Nazadnje so nam pokazali neko šolsko poslopje ali kaj, kamor naj gremo prenočevat.

Šli smo torej na šolsko dvorišče, ki je bilo pravo ljudsko mravljišče beguncev in drugih vseh narodnosti, ki so odhajali v svoje dežele. Med večjo skupino — menda Slovencev — se je šopiril uniformiran in oborožen partizan in po slovensko zmerjal begunce, ki zdaj, po „osvoboditvi“ zapuščajo domovino. Naj vpije, če hoče. Šli smo noter, da bi našli kak prostor za počitek, a je bilo vse tako prenatrpano, da ni bilo mogoče niti kam sesti, nikar leči in zaspati. Z manjšo družbo sem spet odšel na cesto.

Našli smo še druge in šli kar na slepo, bomo že našli kje kak mirnejši kotiček.

In smo hodili, hodili po ulicah večini še neznanega mesta, da je že jutranji svit bledil zvezde na nočnem nebu, in nosili s seboj več ali manj težko prtljago. Nekateri so že kar obupavali. Tolažili smo jih, da nam bo nastopajoči dan dal več možnosti, da najdemo tiste, ki so se odpeljali pred nami. Pod strehami hiš nas je pozdravljalo glasno cvrčanje lastov — podobnih ptičev — vse gosto jih je bilo — in nekdo nam je povedal, da so to hudourniki.

Vsi izmučeni smo se ustavili pred večjim poslopjem, da bi se malo odpočili. Pri vходу na drugem koncu je stala v pogovoru manjša gruča fantov, in ko so nas zagledali, so nam veselo zaklicali:

— Le sem, le sem, tukaj smo!

Kakor da nas je neviden vodnik pripeljal sem! Vstopili smo in našli na dolgem hodniku v prvem nadstropju še precej slamnatih ležišč. Hvala Bogu!²

Fantje zunaj pa so odšli v tisto šolo, o kateri smo jim povedali, iskat še tam ostale naše ljudi. Pridružila sta se jim za varstvo še dva poljska vojaka.

V Vidmu smo ostali le nekaj dni. Mogli smo si ogledati mesto, nekaj naše, slovensko mesto. Potem so nas poljski vojaki prepeljali v Monigo, manjši kraj blizu mesta Treviso, kjer nas je sprejelo še prazno, a precej razbito in zapuščeno taborišče — pred letom in pol še taborišče za internirance. Menda je zadnje čase služilo tudi nemškimi vojakom kot vojašnica ali kaj; zato je bilo v tako slabem stanju.

Tu smo se ugnezdili za nekaj mesecev. Življenje v taborišču se je polagoma umirilo in ustalilo, kljub številnim nevšečnostim in pomanjkljivostim. Posebno mladina se je hitro privadila novim razmeram in se prva znašla v svoji mladostni brezskrbnosti in razigranosti.

Dijak klasične gimnazije je srečal svojega profesorja grščine in ga vprašal:

— Gospod profesor, oprostite nadlegovanju: katerega dne ste vi odšli od doma?

Profesor ga je začudeno pogledal in ga precej zviška vprašal:

— Je to tako pomembno?

— Je; zelo pomembno.

— Hm...! No... petega maja... da, natančno: v soboto, petega maja.

— Potemtakem je bilo nujno; po usodi določeno, da smo bežali! je resno vzkliknil fant. Tragično usodno, po starogrškem pojmovanju. Kaj se pravi po grško letim? je poudaril zadnjo besedo.

— Hm... Pétomai vendar. To bi moral tudi ti vedeti.

— Saj vem. Vendar sem hotel še vašega pritrdila. Če na primer plosknem, vrabci zbeže, zlete z drevesa.

Šele zdaj se je profesorju posvetilo. Prasnil je v smeh in z njim vsi dijaki, ki so se medtem nabraali.

— Zelo dobro, zelo dobro, fant. Zmeraj si jih imel za ušesi. A ne pozabi... ne pozabite na klasične jezike, fantje!

— Zdaj bi bilo bolj potrebno učiti se živih jezikov! je pripomnil eden od dijakov.

— Tudi, seveda! A klasični jeziki dajo podlago izobrazbi in boste laže izhajali v življenju...

Mladina je našla in izrabila vse mogoče priložnosti za krajšanje dolgega časa. Novi kraji, novi ljudje in drugačen način življenja, vse to je dajalo nov mik mladim ljudem.

Nekje so iztaknili velik, širokemu lijaku podoben zvočnik in brž jim je šinil v glavo nov domislek: ustanoviti taboriščno radijsko oddajno postajo. Seveda brez zapletene aparature in električnega toka. Vse to bo nadomeščal fant z lepim in močnim glasom. Z okna kake barake bo vsak dan oddajal taboriške novice in „poročila z vsega sveta“. Za krojenje takih novic in poročil so sestavili programski odbor najbistroumnejših fantov s pomočniki, to je nabiravci novic in taboriščnih govoric. Te naj bi naš omenjeni odbor po svoje prikojeval in na šaljivo ali pikro plat obrnil.

Drugi dan zvečer, po večerni pobožnosti v kapeli, je ta ustanova z imenom „Radio svobodna beseda“ že začela delovati. In nato vsak večer. Pod oknom, na katerem je čepel zvočnik in za katerim je stal v baraki skrit napovedovavec, so se že četrte ure prej začeli zbirati taboriščniki in se zabavali ob duhovitih „pograntavščinah“ programskega odbora. Večkrat so zletele iz zvočnika tudi pikre puščice na račun taboriščnega predsednika in odbora, angleškega poveljstva, kuhinje, raznih čudakov itd. Tudi na račun zahodnih zaveznikov in njihovega čudnega boja proti komunizmu. Med prijatelji „zahodnih zaveznikov“ je pri tem večkrat prišlo do ugovorov in hude nejevolje. A naposled — kdo se bo bodel s to prešerno mladino, saj ne pozna politike...

Te oddaje (Radio) Svobodne besede pa so imele veliko zaslugo za pomirjenje ljudi, ki so jih begale vse mogoče slabe novice in govorice, prihajajoče iz bogve kakšnih kotičč ali razbolele domišljije. Zaradi smenjenja teh novic po oddajniku so izgubljale verjetnost in veljavo.

Temu valu vznemirljivih novic pa je sledil drug val vse blažje donečih, uho božajočih in nadebudnih govoric, ki so se začele s tem večjo veljavo širiti po taborišču in jim celo Radio Svobodna beseda ni bil več kos. Programski odbor se je hočeš nočeš moral ukloniti splošnemu razpoloženju.

Na lepem so se začele širiti zlate čase obetajoče napovedi o skorajšnji vrnitvi v svobodno domovino, ko bodo dobri Angleži in Amerikanci s slovensko narodno vojsko na čelu za vselej pregnali iz nje komunistične nasilnike. Domobranske čete in četniki se neprestano urijo na vetrinjskem polju, angleško letalstvo nenehno dela izvidniške polete nad Slovenijo, pri-

družila se bo tudi zmagovita poljska armada pod poveljstvom generala Ducha ali celo Andersa, ki bo potem nadaljevala osvobodilni pohod na Poljsko. Prav tako bodo sodelovale kraljeve jugoslovanske čete, ki čakajo nestrpnost v Palmanovi, Forli-ju in raznih krajih na jugu Italije.

Tudi je baje že določen dan X, ko bo vsa ta velika skupna vojska udarila istočasno s severa in zahoda in v enem sunku zasedla Slovenijo in Hrvaško, morda tudi Srbijo, najkasneje v dveh, treh dneh. Sovjetska vojska je zdaj preveč oslABLJENA, da bi mogla jugoslovanskim komunistom priti na pomoč. Seveda ve za ta dan le vrhovno poveljstvo, bržkone ameriškansko, a je že blizu in ga je že zaupalo tudi nekaterim svojim zaupnikom v taboriščih, najstrožje zaupno seveda.

Da, ti svobodoljubni Angleži in Amerikanci! Njim je demokratski duh že prirojen, Angležem vcepljen že pred stoletji s slavno listino o človeških pravicah in ameriški predsednik Wilson je že ob koncu prve svetovne vojne razglasil načelo o samoodločitvi narodov. Kdo naj bi boljše razumel željo po svobodi zdaj po nasilnem komunizmu podjarmljenih narodov, zlasti Slovencev, prvih demokratov na svetu, pa Hrvatov in Poljakov, ki so demokrati že po svoji naravi, torej njim enaki! In če komu, vsaj Poljakom želje po svobodi ne bodo prezrli, saj so zanje krvaveli iz tisoč ran po montecassinskih strminah, da so zavzeli to nezavzetno trdnjavo. A če hoče njihova vojska do svoje domovine, mora — naravno — iti prek Slovenije, in tu ne bodo dopustili gospostva enakih tlačiteljev svobode, kot jih imajo doma. To se pač samo po sebi razume. In so vrh tega naši mili slovanski bratje!

Nekateri so že križem kražem prepetovali Italijo, da bi prišli v stik s številnimi in dobro oboroženimi jugoslovanskimi četami, o katerih se toliko govori in jih je baje na tisoče in tisoče po Italiji, da ne bi zamudili edinstvene priložnosti za zmagovit pohod v domovino z ovenčanimi čepicami in šopki rož na puškah. Drugi so pa v taborišču stikali glave in pritišeno govorili o velikopoteznih načrtih, z vojaškimi specialkami na kolenih, kakor da so člani samega vrhovnega štaba...

Vse novice in govorice, ki niso bile v skladu s temi nadebudnimi načrti in veselim pričakovanjem velikega dneva X, so pobijali s „sovražno propagando“. Tako so ljudje laže prenašali nevšečnosti taboriščnega življenja, celo po nafti zaudarjajoča hrana jim je s tem postala okusnejša, ležišča na golem cementu mečja; že nad nagnusno ušjo nedolgo se niso več tako pritoževali. Saj bo vse to skoraj rrešlo, rešilni dan X je že blizu, in porabljeno bo za vedno to zoprno taboriščno življenje. O, zora puca, bit će dana... dana X...!

Kje so se kotile take prijetne novice, ki so zamamljale ljudi v sladke sanje — čeprav so resnejši ostali rezaupni — je težko reči. Morda so jih krojile goreče želje, bujna domišljija — ali so jih prišepetavali sovražni vtihotapljenici — kdo ve? Prišepetavec je pač mogel računati na razkrojevalni učinek in uspeh po udarcu na Koroškem, saj je moral že

vedeti zanj (po dogovoru v Jalti). Mogel je računati na živčni zlom in razkroj edinosti med begunci, katero je med njimi že v začetku rodila skupna usoda...

J. V.

¹ Celovec = cd glagola cvéliti in pomeni v prehodnem pomenu žalostiti koga, siliti koga na jok, v neprehodnem pa žalostiti se, jokati, tarnati, tožiti, objokovati... Zato se je moralo ime prvotno glasiti Cvélovec. Nemško ime Klagenfurt pomeni isto: Klagen = tožiti, tarnati, objokovati itd., Furt pa mesto. Nemško ime je torej dobesedno prestavljeno iz slovenskega. Pomeni potemtakem mesto ali kraj tožbe, joka, zdihovanja ip. Morda to izvira iz pravljice o zmaju v Vrbskem jezeru, ki so mu (po pravljici) morali od časa do časa žrtvovati kakega mladega fanta ali dekle. Za Celovec pomeni zmaj isto kot polž za Višnjo goro in zato stoji na mestnem trgu kot spomenik bronast zmaj („Lintvern“). Kako značilno ime za sedanjí ali polpretekli (in tudi pretekli) čas — na eni strani za koroške Slovence in tudi za Slovence iz vse Slovenije. Če bi dali stari pravljici sodobno — ne več pravljíčno — podobo, bi mogel zmaj pomeniti nemški šovinizem, ki preganja Slovence ali jim vsaj odreka osnovne narodne pravice, pa tudi nacizem in komunizem — vsi ti „-izmi“ so bratci istega očeta — sovraštva, žrtve zmaja pa ubogo slovensko ljudstvo!

² Šola, ki sem jo prej omenil (kjer so nas pustili vozači), je služila za mednarodno prehodno taborišče ljudi, ki so odhajali domov iz raznih dežel kot izseljenci ali priseljenci, interniranci, itd., zlasti iz Nemčije in Italije. Kot sem slišal, je ob našem prihodu posredoval za nas videmski nadškof, da smo se mogli preseliti v sedanje — vendar cerkveno — poslopje (ki ga tu omenjam). G. nadškof nas je v dneh našega začasnega bivanja v Vidmu tudi obiskal, nas tolažil, nam dajal poguma in tudi pomagal s hrano itd.

(Bo še)

Jože Melaher

Iz dr. Krekove zapuščine

I.

Ena najbolj značilnih osebnih lastnosti pokojnega dr. Mihe Kreka je bila, da se ni skoraj nikdar spuščal v polemiko in da se je zoper krivične očitke in napade branil z — molkom. Ni se menil za grda podtikanja in obrekovanja, da med vojno in komunistično revolucijo kot predstavnik Slovencev ni razumel položaja v okupirani domovini in zato ni pravilno branil slovenskih koristi pri zaveznikih, in da je zamudil pravi čas, ko bi bilo treba vzeti Slovence v zaščito ob koncu vojne.

Dr. Krek bi se lahko branil z dokumenti, ki v jasni luči kažejo, kako se je trudil, da reši slovenski narod in domovino iz grozečih rok Titovih komunistov in da reši domobrance, vso slovensko vojsko in slovenske civilne begunce pred izročitvijo. Toda dr. Krek ni tega storil. Ni se branil, ni

hotel povečevati svojega dela in tudi ni želel, da bi ga njegovi prijatelji na kak poseben način branili. Zato svojim prijateljem ni dal na razpolago dokumentov. Po njegovi smrti se v jasni luči kaže veličina dr. Kreka. Vsak pošten Slovenec in vsak objektivni zgodovinar mora priznati, da je bil dr. Krek ves čas — od začetka slovenske tragedije pa do svoje smrti — resnično velik protikomunist in vztrajen borec (mnogokrat čisto sam in takorekoč na mrtvi straži) za slovenske interes kljub obupnim razmeram, v katerih se je premnogokrat nahajal.

2.

Prošnja, da naj zapadne zavezniške sile zasedejo slovensko ozemlje

Objavljamo slovenski prevod v angleščini napisanega pisma, ki ga je dr. Miha Krek dne 5. maja 1945 poslal zapadnim vojaškim in političnim oblastem. Pismo se glasi:

Rim, 5. maja 1945

Pristojnim vojaškim in političnim oblastem:

V Rim je prispelo poročilo iz Ljubljane, ki je glavno mesto bivše Dravske banovine v Jugoslaviji in središče Slovenije, da so se tam v zadnjih tednih izvršili naslednji dogodki:

Nemci so zapustili provinco in mesto Ljubljano.

Vse slovenske politične stranke — razen komunistov — so se združile in ustanovile Narodni odbor za Slovenijo, ki se je proglasil za začasno slovensko narodno vladu.

Okoli 20.000 oboroženih slovenskih mož se je podredilo oblasti začasne slovenske vlade in izvršuje njene odredbe.

Ljudstvo je sprejelo proglas začasne slovenske vlade: javni red in varnost sta vzdrževana.

Tito in njegove partizanske sile kontrolirajo samo še dva dva majhna okraja (Metlika in Črnomelj) ob slovensko-hrvatski meji.

V smislu proglasa se začasna slovenska vlada smatra za predstavnico slovenskega naroda ter bo upravljala in organizirala deželo neodvisno od Titove vlade v Beogradu.

Slovenska začasna vlada bo branila deželo pred Titovimi komunističnimi četami, ki se smatrajo kot komunistični napadalci.

Slovenske oborožene sile bodo nadaljevale boj proti Titovim četam.

To poročilo sem prejel iz privatnih virov. Bilo je večkrat ponovljeno na različne načine in z različnimi sredstvi. Ne morem kontrolirati in garantirati verodostojnosti. Je pa zelo ver-

jetno. Vem, da je večina slovenskega ljudstva proti komunizmu. Vem tudi, da so se pripravljali, da preprečijo komunističnim četam vder v Slovenijo. Vem tudi, da ljudstvo v Sloveniji smatra sedanjí položaj v Jugoslaviji za neznosen iz naslednjih razlogov: nepomirljiv spor med Srbi in Hrvati, za katerega trenutno ni praktične in primerne rešitve, in dalje komunistična diktatura Titove belgrajske vlade.

V Sloveniji smatrajo Titovo vlado kot teroristično komunistično organizacijo, ki izrablja vladni položaj za sistematično uvedbo komunističnega režima.

Ti nameni slovenskega ljudstva so bili jasno izraženi v vseh poročilih, ki sem jih prejemal v zadnjih treh letih. Zato smatram za svojo dolžnost, da sporočim zavezniškim oblastem gornjo informacijo in dodam naslednje priporočilo: da je edina možnost, da se Slovenija izogne državljanski vojni,

da zavezniške armade, ki se bližajo Sloveniji, priznajo slovensko narodno vlado kot predstavnico prijateljskega naroda, in slovenske oborožene sile kot zavezniške vojaške edinice;

da ustvarjen položaj ureditve javne uprave po slovenski narodni vladi zavezniške vojaške oblasti priznajo in podprejo, in da se zato doseže med temi čimprej kontakt in najtesnejše sodelovanje. Vse slovensko ljudstvo bo z veseljem sprejelo prehodno zavezniško vojaško vlado, ki naj obsega ves teritorij Slovenije;

da zavezniške sile vkorakajo v slovenski teritorij povsod: v slovenski del Julijske Benečije, v celo bivšo jugoslovansko dravsko banovino in v slovenski del Koroške;

in da jugoslovanskim Titovim četam ne bo dovoljena nobena napadalna akcija proti slovenskemu teritoriju in slovenskemu ljudstvu.

Dr. Miha Krek
(Rome, Via Paganini 24/3,
Representative of the Slovenian
Democratic Union)

3.

Prošnja, da se ustavi vračanje domobrancev

Ko je dr. Krek zvedel, da zavezniki vračajo domobrance, četnike in druge člane Slovenske narodne vojske, je takoj iz svoje bolniške postelje poslal Fieldmaršalu Aleksandru telegram in nato še obširno pismo (ki ga bomo objavili prihodnjič) z nujno in gorečo prošnjo, da se ustavi vračanje. Najprej je dobil odgovor o ustavitvi vračanja in sicer prav tak kot

je bil objavljen v Vetrinju 4. junija 1945, nato pa je dobil še naslednje uradno pismo, datirano z 31. julijem 1945:

Dr. Miha Krek,
former Deputy Prime minister of the Yugoslav
Royal Government
Rome

V odgovor na Vaše pismo, naslovljeno na Vrhovnega komandanta zavezniških sil, imam navodilo, da Vas informiram, da so jugoslovanski državljani, ki so bili ob koncu maja repatriirani iz Avstrije v Jugoslavijo, nosili orožje za Nemce proti zavezniškim jugoslovanskim četam maršala Tita. Po situaciji, ki je takrat obstojala v Avstriji, so bili izročeni jugoslovanskim vojaškim silam v smislu vojaških operacij, ki so se takrat vodile v tem delu dežele skupno z britanskimi in jugoslovanskimi vojaškimi silami. Izročitev pa se je izvršila po navodilu tega Glavnega poveljstva. Noben Jugoslovčan, ki ni nosil orožja proti zavezniškim silam in je klasificiran kot razseljena oseba (DP), ni bil vrnjen proti svoji volji.

Za Vrhovno zavezniško poveljstvo
za Sredozemlje
L. L. Lemnitzer (lastnoročni podpis)
Major General,

To pismo pojasnjuje samo majhen del takratne zavezniške politike barantanja s komunisti. Vsebina tajnih dogovorov še ni znana. Upamo, da bo imela dr. Epsteinova akcija uspeh in bomo zvedeli, kdo so tisti odgovorni zapadni državniki, ki so sodelovali pri zločinu, ki so ga nad našimi brati izvršili komunisti.

To pismo pa tudi dokazuje, da je dr. Krek vse storil, kar je bilo v njegovi moči, da prepreči izročanje slovenskih vojakov in civilnih beguncev domačim komunistom.

Potrebno pa je vedeti, da se je položaj dr. Kreka po sklenitvi Tito-šubašičevega pakta in njegovega izstopa iz londonske jugoslovanske vlade spremenil in postal težavnejši, čeprav so ga zavezniki osebno zelo cenili in upoštevali. Šubašičeva vlada je takoj po sklepu pakta vse storila, da Krekov vpliv onemogoči. V dokaz za to naj služi naslednji dokument:

Vatikan, 11. septembra 1944

Jugoslovenskoj delegaciji u A.C.C.
Rim

Kraljevsko poslanstvo pri Svetoj Stolicy primilo je danas telegram Ministerstva inostranih poslova Pov. Br. 1925 od 7. septembra 1944, koji glasi: Za Delegaciju Medjusavezničke Komisije — Veza Vaša Pov. Br. 338: Naredjujem, da Konzulat u Rimu odmah prestane raditi, pošto je osnivanje tog konzulata protivno intencijama Kralj. Vlade i nezakonito. Molim isto-

vremeno, saopštite Kreku, da smatram njegov postupak i njegovih saradnika kao samovoljno prisvajanje (sledi nekaj nečistljivih besed) i svog položaja. Kraljevska vlada preduzeće potrebne mere zbog tog postupka.

Šubašić, l. r.

Kosta Cukić, sekretar
Poslanstva.

Kljub vsem intrigam Šubašičeve vlade je bil dr. Krek še ob novem letu 1945 v pismenih stikih z ameriškim zunanjim ministrstvom, Zavezniškim glavnim stanom v Caserti, Atlee-jem, McMilanom, z Vrhovnim mor-nariškim poveljstvom v Sredozemlju, dalje s kardinali Griffin-om, Mooneyem in Spielmanom. Vse te je ponovno in ponovno opozarjal na situacijo v Sloveniji. Vendar je imel Tito-Šubašičev pakt svoje posledice. Odnosi zaveznikov do dr. Kreka so postajali hladnejši. Ko je prosil dr. Krek za dovoljenje za obisk Koroške, da bi mogel na kraju samem pomagati ro-jakom v nevarnosti, mu je Vrhovna zavezniška komanda dne 7. maja 1945 odklonila izdajo tega dovoljenja. Toda kljub temu je tudi še potem ustne in pismeno interveniral pri vseh mogočih poveljstvih, uradih in posameznikih, da zaščiti Slovence doma in v tujini.

Predstavniki slovenske skupnosti v Argentini so položili venec pred spomenik junakov. V prvi vrsti: Božo Stariha, gral. B. E. Gallo, Mons. Anton Orehar, pisatelj Karel Mauser in Miha Benedičič. Zadaaj stojijo: dr. Tine Debeljak, P. Čarman, Aleksander Majhen, Rudolf Smersu, prof. A. Horvat in F. Zorko.

† PROF. VINKO VOVK

V Združenih državah Amerike je umrl dr. Vinko Vovk, nekdanji ravnatelj slovenskega znanstvenega liceja v Trstu. V težkih in nevarnih časih je pokojni Vovk postavljaj temelje slovenskega šolstva v Trstu. Šovinistični Italijani in zagrizeni slovenski komunisti so njegovo delo ovirali, toda ni klonil. Pogumno se je boril z vsemi nasprotniki in ustvaril nekaj, kar ima trajno vrednost za ohranjanje slovenstva na Primorskem.

Pokojni se je rodil leta 1919 v šent Juriju ob Južni železnici. Gimnazijo je končal v Celju, v Ljubljani pa je diplomiral iz matematike in fizike. Leta 1945 je kot odločen protikomunist odšel v begunstvo. Ustavil se je v Trstu, kjer je zastavil vse svoje sposobnosti pri organizaciji nastajajočega slovenskega šolstva. Leta 1956 je odšel v Združene države, kjer je pozneje ustanovil svoje lastno gradbeno podjetje, si ustvaril družino in se udejstvoval tudi v slovenskem javnem delu. Sredi dela pa ga je zadela nesreča, iz katere si ni več opomogel. Dne 28. januarja letos je umrl v Arizoni, kjer je iskal zdravja.

Bil je vse življenje veren in odločen Slovenec in prav zato tudi odločen protikomunist. Dobri Bog naj mu nakloni pravično plačilo za veliko delo, ki ga je opravil za slovenstvo.

J. P.

† ZDRAVKO FALE

Zlati časo so bili, ko smo se ob nedeljah srečavali na Martincu. One iz Italije smo že poznali, one iz Avstrije, ki so prihajali za nami, smo od daleč ogledovali, se počasi prisedali k mizam in stekel je razgovor.

Tako sem spoznal Zdravka Faleta, ko smo govorili o nogometu doma. Ta in ona tekma je prišla v spomin, ta in ona brača — in med temi tudi tista, ki sem jo kot vesten član moštva Jadran pripeljal Zdravku, neumornemu napadalcu športnega kluba Kranj.

V svoje rojstno mesto je bil Zdravko zaljubljen. Kot so vsi Kranjčani in tisti, ki so to z leti postajali. Zato je tudi bil domobranec, ker je imel svoje mesto in ljudi v njem rad. Zato je bil v Vetrinju, je šel preko morja in se kot novonaseljenec boril za svoj obstanek in svoje družine. Zdravko je tudi bil dober do bližnjih, znanih in neznanih, in marsikdo je ob njegovi prerani smrti ugotovil, da je roka dobrotnika omahnila za vedno.

Danes se poslavljam od Zdravka kot njegov športni kolega, da tako rečem, kot domobranec in kot rojak, ki ve, koliko dobrega je v življenju opravil.

Včasih se sprašujem, ali ne bi bilo nujno tudi teh mladih smrti med nami šteti v nikdar prešteti seznam žrtev komunistične revolucije na Slovenskem.

Zdravko, počivaj v miru, Tvoji družini pa naše sožalje!

Francé Šturm

Iskreno čestitamo

V prvih letih našega zdomstva je bilo le malo življenjskih jubilejev. Sedaj po 25 letih pa jih je vedno več. Naši zreli možje, javni delavci, protikomunistični borci obhajajo danes že svoje 50, 60 ali celo 70-letnice. Da, čas hitro teče.

Zaradi pomanjkanja prostora v tem svojem listu ne moremo svojim dragim jubilarantom posvetiti toliko prostora kot ga zaslužijo s svojim delom v preteklosti in sedanjosti. Naj nam oprostite, ako se jih spomnimo samo s par skromnimi vrsticami in naj bodo prepričani, da se ljubezen in spoštovanje, ki ju gojimo do vseh, ne računa s številom vrstic.

Naš priljubljeni mladinski pisatelj Mirko Kunčič je obhajal 70-letni življenjski jubilej. Vsa Slovenija doma in v svetu ga dobro pozna, pozna njegovo neizmerno ljubezen do vsega slovenskega in njegovo odločno protikomunistično prepričanje. S svojimi spisi si je sam postavil trajni spomenik v sreih vseh Slovencev, zlast pa še mladine.

Drugi sedemdesetletnik je pristavski župnik Matija Lamovšek. Doma je neustrašeno razgaljal komunistične laži, bodril mladino k odločnosti in borbenosti. Njegovo delo doma, posebej še v Devici Mariji v Polju, in pozneje v zdomstvu ni ostalo brez sadov. Vzgojil je generacijo odločnih in hrabrih borcev za slovenske in krščanske ideale.

Šestdesetletnico rojstva je obhajal naš znanstvenik in javni delavec dr. Vinko Brumen. Kdo ne pozna njegovih spisov o dr. Janezu E. Kreku in drugih dragocenih knjig in člankov, raztresenih po zdomskih publikacijah. Je tudi znan in priljubljen predavatelj in govornik na slovenskih prireditvah in profesor na ukrajinski univerzi sv. Klementa v Buenos Airesu, kjer širi obzorje naši akademski mladini.

Šest kržev je dobri Bog naložil tudi na ramena našega zvestega člana domobranca Franca Mehleta, ki je doma iz Male Slivnice pri Grosupljem. Že v zrelih letih je stopil med domobrance in s puško branil slovenska življenja. Bil je nekaj časa na postojanki na Dobrovi in tudi drugod. Skupno z domobransko vojsko se je umaknil na Koroško in odšel nato v Argentino, kjer se udejstvuje v slovenskih emigrantskih organizacijah.

Abrahama so srečali trije naši trdni in delovni protikomunisti: France Šturm, Maks Jan in Jože Skale.

France Šturm je doma iz Trnovega, ki nam je dalo mnogo dobrih pevcev. France sicer ni pevec v pravem pomenu besede, a je glasno izpričeval svoje katoliško in narodno prepričanje, ko je med revolucijo stopil med domobrance. Kot poklicni telefonist je postavljaval telefone po skoro vseh naših postojankah prek zelene Dolenjske. Partizanske krogle, ki so nevarno švigale mimo njegove glave na telefonskem drogu, so bile večkrat krive njegovih strganih hlač, ko je moral prav hitro zdrseti po drogu navzdol.

Ob njegovi petdesetletnici se je zbralo na Pristavi lepo število prijateljev in znancev, da mu čestitajo. Ob tej lepi in veseli priložnosti so mu prijatelji Tone, Silvo, Rudi, Pavle, Lojze, Jože in Gustl poklonili plaketo s posvetilom.

Maks Jan je gorenjska grča. Ni se boril s puško proti komunistom, pač pa z besedo. Bil je eden najbolj delovnih protikomunističnih propagandistov, predavateljev in govornikov času komunistične revolucije. Visoko ga je cenil tudi pokojni general Leon Rupnik. Jan je izrazil javni delavec, ki je vse svoje življenje posvetil delavskemu vprašanju. O tem njegovem delovanju bi lahko napisali knjigo. Posebno priljubljen pa je danes med boreci zato, ker se skupaj s svojimi prijatelji iz Slovenske vasi vztrajno trudi za edinost in enotnost med protikomunističnimi boreci. Znano „Domobransko vabilo“ je njegovo delo. Čeprav še ni rodilo uspeha, je vendar razgibalo vrste borecev, ublažilo nasprotja in napravilo velik korak k spravi med boreci.

Jože Skale je štajerski rojak, doma iz Šmarja pri Jelšah, Nemški okupator ga je s silo potegnil v nemško vojsko. Kot zaveden Slovenec pa je kmalu poiskal in našel priložnost, da se je prebil k zapadnim zaveznikom. Po končani vojni ni sledil komunističnim vabilom, da bi se vrnil domov. Pridružil se je protikomunističnim beguncem in odšel v tujino. Naselil se je v Argentini — v San Martinu — kjer nadaljuje svojo mizarško obrt, obenem pa se krepko javno udejstvuje.

Merda smo katerega jubilaranta izpustili. Naj nam oprostite, ker o njihovih jubilejih nismo bili obveščeni. Vsem — tako znanim kot neznanim — jubilarantom iskreno čestitamo z željo, da jih dobri Bog še dolgo ohrani pri zdravju in moči.

KNJIGE

The Slovenian Tragedy

Zveza društev slovenskih protikomunističnih borecev s sedežem v Clevelandu je za 25-letnico vetrinjske tragedije izdala v angleščini napisano brošuro z naslovom „The Slovenian Tragedy“ (Slovenska tragedija). Brošura je okusno opremljena. Prva stran ovitka je v črni barvi, napisi pa so v rdeči barvi. V sredi je zemljevid Slovenije, kjer so začrtana glavna množična grobišča naših junakov. Zadnja stran ovitka je v rdeči barvi. V sredi sta ob meču, ki je ovit s trnjem, kranjski grb in grb celjskih grofov.

Brošura ima 56 strani. Na uvodnem mestu je slika spominske plošče, ki je vzdignjena v veži slovenske cerkve Marije Pomočnice v Torontu. Sledi posvetilo ZDSPB in slika škofa dr. Gregorija Rožmana ter njegove besede, ki jih je v zahvalo Bogu za mučenike spregovoril dne 9. julija 1945 v št. Vidu na Koroškem. Po kratkem uvodu je članek **Jožeta Me-**

laherja „May 1945 — May 1970“, ki podaja politični pregled dobe po drugi svetovni vojni.

Sledita dva članka, ki sta jedro te odlične brošure. Prvi članek „Communist revolution“ (komunistična revolucija) je izvleček iz knjige „Slovenia in European Affairs“, ki jo je napisal dr. J. A. Arnež. Drugi članek pa je v angleščini napisan izvleček iz slovenske knjige „V Rogu ležimo pobiti“, ki ga je napisal Tomaž Kovač. Prvi članek podaja zgodovino komunistične revolucije v Jugoslaviji in še posebej v Sloveniji, opisuje komunistična grozodejstva in objavlja nekaj slik mučenih in pobitih žrtev. V drugem članku so podane izjave nekaterih prič o prisilnem vračanju in zverinskem pobijanju slovenskih protikomunističnih vojakov. Posebno obširen je opis Kočevskega Roga. Dalje je v brošuri omenjena akcija Julija Epsteina, ki zahteva od ameriške vlade, da objavi dokumente o prisilnem vračanju nad enega milijona vojakov in civilistov v komunistične države. Na zadnjih petih straneh pa je objavljena literatura, iz katere so avtorji črpali podatke za to brošuro. Navajanje te literature daje brošuri prav posebno vrednost, vrednost strogo znanstvenega dela, kar je zlasti za Amerikance zelo pomembno.

Zveza društev slov. protikomunističnih borcev se je z izdajo te brošure dostojno oddolžila spomenu padlih junakov in je napravila za slovensko stvar silno koristno delo. Brošura je bila poslana: Sv očetu, predsedniku Združenih držav, ministrskemu predsedniku Kanade, generalnemu tajniku Združenih narodov, vsem članom mednarodnega sodišča v Haagu, vsem članom kanadske federalne vlade, parlamenta in senata, vsem članom ontarijskega pokrajinskega parlamenta, vsem ministrskim predsednikom kanadskih pokrajinskih vlad, vsem članom ameriške vlade in njihovim svetovalcem, vsem članom ameriškega senata, vsem guvernerjem ameriških držav, vsem nekomunističnim delegacijam pri združenih narodih, vsem županom večjih mest v Ameriki in Kanadi, vsem televizijskim in radijskim postajam v Ameriki in Kanadi, raznim ustanovam, organizacijam, inštitutom, agencijam, knjižnicam itd. Razposlanih je bilo nad 1000 izvodov in stroški so znašali nad 1000 dolarjev.

Ta akcija ZDSPB je gotovo največja akcija, kar jih je katerakoli emigrantska organizacija napravila. Zato zaslužijo Zveza in avtorji brošure (Jože Melaher in Otmar Mauser) naše najtoplejše čestitke in najiskrenejšo zahvalo.

Franc Ižanec: Odprti grobovi

Prav na dan slovesne proslave 25-letnice vetrinjske tragedije v buenosaireski katedrali in pred spomenikom generala San Martina, nas je Franc Ižanec obdaril z drugim zvezkom svoje dokumentarne knjige „Odprti grobovi.“ S tem delom je odlično izpopolnil letošnje spominske slovesnosti. Izpopolnil jih je z delom tranje vrednosti, s pričevanji oseb, ki so same doživele strahote komunistične revolucije. G. Ižanec je storil

ogromno uslugo slovenski zgodovini, da je zbral izjave še živečih prič o dogodkih v letih 1941—1945.

Drugi zvezek je posvečen Beli krajini. Zato mu je avtor dal podnaslov „Bela krajina joka“. Na prvem mestu so objavljena „Pojasnila in zahvala,“ nato pa sledi avtorjevo posvetilo knjige spominu vseh tisočev iz vetrinjskega polja, odgnanih v zakol, vseh nedolžnih slovenskih žrtev v letih groze 1941—1945, kakor tudi vseh protikomunističnih žrtev v domovini po maju 1945, ki so padale pod krvavimi rokami komunistične partije, zlasti pa še vsem belokranjskim žrtvam. V nadaljevanju je spiritual dr. Filip Žakelj napisal „Skromne uvodne pripombe“, v katerih pove, da ga je avtor Franc Ižanec prosil, da mu pomaga v hudi stiski, ker bi sicer tako dobra knjiga ne mogla iziti; tej prošnji je dr. Žakelj ugodil in mu pomagal. Toda glavno delo — obiski pričevavcev in zapisniki z njimi — so izključno delo avtorja.

Prav je storil avtor, da je v uvodu objavil tudi zemljevid Bele Krajine z označbo glavnih krajev, kjer so se odigravali žalostni dogodki komunistične revolucije.

Na nadaljnjih 160 straneh sledijo pričevanja oseb, ki so dogodke, ki so v knjigi popisani, same doživele in ne samo o njih od drugih slišale. Prav v tem je velika dokumentarna vrednost te knjige, da navaja izključno samo to, kar izjavljajo priče. Avtor ni k temu dostavil nobenega svojega komentarja. Saj so te preproste izjave preprostih ljudi bolj močne od vsake razlage.

Ko je izšel prvi zvezek Odprtih grobov, smo zapisali, da bi knjiga pridobila na vrednosti, ako bi bila pričevanja podpisana. V tem drugem zvezku je več pričevanj podpisanih s polnim imenom, nekaj pa samo z začetnimi črkami. Dr. Žakelj v uvodu pojasnjuje, da so nekatere priče prosile, da naj njihova imena ne pridejo v knjigo (je pa njihovo ime shranjeno v arhivu), da ne bi svoji v domovini trpeli preganjanja zaradi tega.

Ko bodo naši potomci brali teh 21 pričevanj, ki jih vsebuje knjiga, bodo morali z grozo ugotoviti, da je v letih 1941—1945 zavladal satan na slovenski zemlji. Saj si ne more misliti in predstavljati tisti, ki tega v eni ali drugi obliki ni sam doživel, da so se popisane strahote resnično dogajale. Če bi bila knjiga roman, bi bravec do dna pretresla; toda ni roman, je zapis resničnih dogodkov, pokoljev, prelivanja krvi, strahovitih mučenj...

Dragoceno delo je opravil avtor Ižanec tudi s tem, da je v sklepu knjige objavil seznam belokranjskih žrtev komunistične revolucije. Seznam gotovo ni popolen, kar avtor sam omenja. Toda že ta vsebuje toliko imen slovenskih fantov in mož ter tudi deklet in žena, da moremo govoriti o resničnem rodumu (genocidu), ki so ga komunisti zagrešili nad slovenskim narodom.

Bilo bi pa sedaj premalo, ako bi se avtorju Ižancu, ki je psevdonim g. Marjana Kocmurja, samo zahvaljevali za njegovo, z velikimi žrtvami izdano knjigo. Potrebno je, da si jo nabavi vsak borec, vsak slovenski emigrant; potrebno je, da jo damo brati slovenski mladini, da jo damo brati starim slovenskim naseljencem, da jo spravimo v roke slovenskim sezonskim delavcem in dijakom v Evropi in da zlasti čim več izvodov spravimo v domovino. To bo največje zadoščenje in plačilo avtorju in to bo tudi naša velika počastitev vseh žrtev ob 25-letnici vetrinjske tragedije.

Rudolf Smersu

Dr. Tine Debeljak: Pot k prvi slovenski vladi

Izšel je drugi zvezek zbirke, ki nosi naslov „Svobodni pogledi na slovensko preteklost, sedanjost in prihodnost.“ Drugi zvezek obsega izpopolnjeno razpravo dr. Tineta Debeljaka „Pot k prvi slovenski vladi“, ki je v podlistku izhajala v tedniku „Svobodna Slovenija“. Razprava je že tedaj, ko je izhajala v „Svobodni Sloveniji“, vzbujala veliko pozornost. Ker pa je znano, da časopisnih podlistkov skoraj nihče ne zbira in hrani, je bilo zelo prav, da je sedaj izšla v knjižni obliki.

Osvoboditev izpod avstrijsko nemškega jarma in ustanovitev prve slovenske vlade spada med največje dogedke slovenske zgodovine. To se je zgodilo dne 29. oktobra 1918. Po zaslugi naših velikih narodnih vodnikov dr. Janeza Ev. Kreka in dr. Antona Korošca smo Slovenci svoje 600-letno hlapčevanje tujcem sklenili z revolucionarnim aktom: z odepom od Avstro-Ogrske monarhije in ustanovitvijo svoje narodne, čisto slovenske vlade. Potrebno je poudariti, da je bil ta revolucionarni akt tako spretno izveden, da ni bilo nobenih človeških žrtev. Slovensko ljudstvo je z nepopisnim navdušenjem pozdravilo rojstvo slovenske svobode in se oklenilo svoje narodne vlade.

Dr. Debeljak je ta zgodovinski prehod iz dobe, ko smo bili Slovenci grdo zatirani, v dobo svobode, nazorno popisal. Za boljše razumevanje dogodkov okoli 29. oktobra 1918 je podal kratko sliko dogodkov do izbruha prve svetovne vojne. Nato popisuje politični razvoj med prvo svetovno vojno in zlasti napore slovanskih narodov v bivši Avstro-Ogrski monarhiji, da se osvobode. Omenja krfski sporazum in zlasti majniško deklaracijo, ki je vzbudila viharo narodno gibanje, ki ni prenehalo vse do poma bivše monarhije.

Ker je za razumevanje dogodkov, ki so pripeljali do 29. oktobra 1918, potrebno poznati ves svetovni razvoj med prvo svetovno vojno, je dr. Debeljak na kratko popisal dobo Kerenskega in boljševiško revolucijo na Ruskem, iskanje miru v Avstriji, mirovna pogajanja med Nemci in boljševiki v Litovskem Brestu, Wilsonove točke za sklenitev miru in ureitev sveta. Podrobneje popisuje dr. Debeljak osvobodilno gibanje v Sloveniji, ki ga je z veliko spretnostjo in daljnovidnostjo vodil dr. Anton Korošec, popisuje ustanovitev Narodnega sveta v Ljubljani in Narodnega

Vijeća v Zagrebu, kateremu je predsedoval dr. Anton Korošec. Podrobneje navaja ustanovitev slovenske narodne vlade in imena članov te vlade.

V nadaljnjih poglavjih omenja dr. Debeljak ženevski pakt dr. Korošca s Pašićem, predsednikom srbske vlade, ki ga pozneje Srbi niso hoteli priznati. V dodatku je objavljen govor, ki ga je imel tri dni pred svojo smrtjo dr. Alojzij Kuhar v New Yorku (26. okt. 1958). Omenjeno je tudi poimenovanje dotlej deviške gore v južnem patagonskem ledu v Argentini z imenom „Gora 29. oktober“ (Cerro veintinueve de octubre). Prvenstveni vzpon na to goro, na kateri je razvil slovensko zastavo, je opravil ing. Jure Skvarča.

Vsem borcem ta zapis slovenske zgodovine najtopleje priporočamo.

Edinost in enotnost – najmočnejše orožje

Prof. Ernst Tomec, največji slovenski organizacijski teoretik in praktik, je vedno in vedno poudarjal, da sloni moč Cerkve, vsake države in vsake organizacije na idejni edinosti in akcijski enotnosti. „Sovražnika teh organiziranih skupnosti“, je prav posebno poudarjal prof. Tomec, „boste spoznali zlasti po tem, da bo skušal rušiti edinost, da bo smešil enotnost in da bo rušil naravne in zakonite avtoritete. Zapomnite si, da je resnični pravi rdeči agent, kdo to delo in piše, čeprav bi prihajal med vas v duhovski obleki ali bi dnevno prejemal obhajilo.“

Še danes ali — boljše rečeno — še prav posebno danes so besede prof. Tomca zlata resnica. Komunizem danes npr. ne napada Cerkve frontalno, ne pobija duhovnikov, ampak jo skuša razkrajati na znotraj, ruši njeno dogmatično stavbo, organizira upore zoper vodstvo Cerkve, razkraja slogo v vrstah duhovščine in vernikov in podpihuje medsebojne boje. Na podoben način razkraja komunizem politične družbe, posebno države, ki so mu nevarne. V Združenih državah Amerike imamo primer, kako komunizem sistematično ruši narodno edinost s postavljanjem gesel in ciljev, ki nimajo za Amerikance nobenega smisla. Ruši enotni nastop Amerikancev v boju zoper komunizem na najrazličnejše načine.

Komunisti dobro vedo, da ne bodo sveta premagale ne njihove ideje pa tudi ne njihovo orožje. Pač pa utegnejo zapadni, demokratični in svobodoljubni svet premagati na ta način, da se ta sam v sebi razdeli, da zavlada med njegovimi prebivalci nesloga, da se zrušita njihova edinost in enotnost.

Naj v tej zvezi omenimo izjavo znamenite pisateljice **Suzane Labin**, ki odlično pozna komunizem in njegove metode in je o njem napisala že več knjig. V svoji najnovejši knjigi prihaja do podobnih zaključkov, do katerih je prišel prof. Tomec že pred desetletji. Zlasti biča pisateljica neslogo, needinost in pomanjkanje enotnega nastopa v demokratičnih državah. Pravi dobesedno takole: Zahodne države se morajo čimpreje rešiti nesloge. Razprtost jemlje prepričevalno moč in udarno silo.

Zavetišče škofa dr. Gregorija Rožmana

V življenju Zavetišča škof dr. Gregorija Rožmana sta se izvršila v zadnjem času dva pomembna dogodka.

V nedeljo, 24. maja je bila na zemljišču bodočega zavetišča slovesna blagoslovitev temeljnega kamna in spominskega križa. Ob tej priložnosti je daroval mašo č. g. Jože Guštin, ki je tudi blagoslovil temeljni kamen in spominski križ. Slovesnosti so se udeležili zastopniki domov in organizacij — tudi našega Društva slovenskih protikomunističnih borcev. Slavnostni govornik je bil g. Marijan Schiffrer. Pri slovesnosti je sodelovala Mladinska godba iz Morona pod vodstvom g. Toneta Skubica.

Dne 31. maja pa se je vršil prvi občni zbor Zavetišča. Ob tej priložnosti je pripravljalni odbor podal poročilo o svojem delu. Nato je bil izvoljen redni odbor, v katerem so gg. Jože Musar, Matevž Potočnik, Ivan Ahlin, dr. Srečko Baraga, Jože Jenko, ing. Tone Matičič, prof. Vinko Logar, rev. Guštin, I. Makovec, I. Jakoš, J. Zakrajšek in L. Tomaževič. Nadzorni odbor sestavljajo: Miha Benedičič, dr. Jože Dobovšek in Jože Žerovnik.

Žalostna stoletnica

Sovjetskemu propagandnemu aparatu se je posrečilo pridobiti koristne bedake ali kupiti duše, ki se prodajajo za primeren honorar, da so proslavljali stoletnico rojstva Vladimirja Iljiča Uljanova - Lenina. Celo delegati UNESCO, organizacije Združenih narodov, so glasovali za to, da ta organizacija proslavi stoletnico „človeka, ki je prinesel svobodo našim narodom.“ Edino ameriški delegat se je uprl temu predlogu.

Strašna ironija je, da proslavlja svet človeka, ki je pahnil v sužnost milijardo ljudi in ki je kriv smrti milijonov in milijonov ne samo kapitalistov, ampak preprostih delavcev, kmetov, celo revolucionarnih socialistov in menjševikov. Lenin spada med največje in najbolj krute tirane vseh časov. Nekateri na zapadu mislijo, da je bil Stalin večji krvolok kot Lenin. Toda dobri poznavalci boljševiške revolucije in Lenina so mnenja, da ni bil Stalin nič drugega kot veren učenec svojega brutalnega učitelja. Azijatske metode mučenja in pobijanja nasprotnikov je vpeljal Lenin.

Zares žalostno spričevalo si je napisal zapadni svet s proslavljanjem stoletnice rojstva tega tirana.

Kocelj

Pridružujem se slavlju, ki vas je tukaj zbralo. Praznujete 25-letnico, odkar ste zapustili svojo domovino, in se spominjate velikega števila žrtev, pobitih iz nesprejemljivih razlogov. Molimo za vse, ki so umrli, kakor bi lahko vi umrli, če bi ostali tam.

Besede kardinala Caggiana

Pojmi se jasnijo

V 1. številki letošnjega „Vestnika“ me je izredno presenetil članek g. Rudolfa Smersuja, kjer pod naslovom „Hočemo suvereno slov. državo“ obravnava to tako izredno važno vprašanje za nas Slovence.

V drugem delu svojega članka se g. S. postavi na popolnoma pravično stališče, ki je istovetno s stališčem „Slov. državnega gibanja“, ki prav tako zahteva najprej uresničenje **suverenosti** za slovenski narod in šele potem morebitno povezavo z drugimi narodi oziroma državami v obliki **konfederacije**.

S tem dopisom javno čestitam g. S., kajti čimveč bo takih jasnih in doslednih člankov od strani bivših slovenskih „poklicnih“ politikov, tem hitreje bo ta **edino pravilna** teza našla širok odziv med našimi izseljenci in istočasno podprla prizadevanje naroda v domovini.

Samo v točki, kjer člankar izjavi, da noče slovenske suverene države od komunistov, nisem sporazumen z g. Smersujem. Da pa se bova razumela, pogledjmo samo en primer: Kdo od sedanjih „demokratskih“ Nemcev ali Italijanov je podrl stavbe ali pa razbil betonske avtoceste, ki sta jih napravila obema narodoma znana diktatorja? Vse, kar je **dobrega**, je torej ostalo tudi po zlomu teh tiranij. V podobnem položaju se danes nahaja tudi slovenski narod, ker živi pod rdečo tiranijo. Toda če danes komunistični režim naredi nekaj **dobrega** in **pozitivnega** narodu, če npr. doseže za slovenski narod **mednarodno priznanje in suverenost**, ali naj bomo mi protikomuisti tako **majhni**, da ne bomo priznali in sprejeli dejstva, da si je slovenski narod priboril **suverenost**, **najvišji cilj** vsakega naroda??? „**Omejena**“ suverenost (t. j. odvisnost od Sovjetije) kot jo omenja člankar in jo prav zaradi tega noče, bo itak izginila z zlomom komunizma (ni važno — kdaj: kmalu ali pa čez 100 let), **suverenost** bo pa **ostala**. Tukaj bo torej moral g. Smersu malo popustiti...

Kar me je pa še posebno razveselilo, pa je vsebina zadnjega odstavka. Po izjavi g. Smersuja se „Vestnik“ postavlja na stališče, da nadaljuje borbo zoper komunizem in da po doseženi zmagi pomaga graditi novo, **svobodno** in neodvisno, suvereno slovensko državo.

S tem odstavkom g. S. — z vednostjo in pristankom ostalih urednikov — postavi novo točko, ki jo še ni imela, v program organizacije. Narodno politično stališče, ki je v omenjenemu odstavku nakazano, je dosedaj organizacija imela za strogo „politiko“, v katero se ne sme in noče vmešavati. Izredno važen je torej ta odstavek in bi ga moral g. S. napisati z **debelimi** črkami, kajti pomeni **prelomnico** v delovanju DSPB „Vestnik“. Pred časom sem zapisal, da bi morala vsaka slovenska organizacija, ki je res slovensko in ne „jugoslovansko“ navdahnjena, imeti ta

narodno političen program v svojih pravilih in sedaj je prva to uvidela prav omenjena organizacija.

V nekem drugem članku sem tudi poudaril, da če ena ali druga organizacija „Borcev“ vnese v svoja pravila tudi naš slovenski narodno politični program, torej, da se borbi za **svobodo** (protikomunizem) priključi še borba za **suverenost** slovenskega naroda, potem je ustanavljanje takozvane „tretje“ organizacije popolnoma odveč, kati vsi slovensko misleči „bivši“ borci, ki danes zaradi pomanjkanja tega narodno političnega programa v pravilih stojimo ob strani, se ji takoj pridružimo. Ali je sedaj prišel ta čas, g. Smersu?

Če se končno še opusti ime „Borci“, kajti danes smo itak vsi begunci **aktivni** borci proti komunizmu, brez obzira na starost in spol, in se namesto tega postavi, da je to „**Domobranska**“ organizacija, v spomin na tiste, ki so se **edini** borili pod **slovensko** zastavo, potem bi bil s tem postavljen **najlepši spomenik** padlim in pomorjenim domobrancem ob 25. obletnici Vetrinjske tragedije.

Buda Stanislav

DRUŠTVENE NOVICE

TORONTO

Občni zbor DSPB-Toronto

V soboto, 23. februarja 1970 se je v Slovenskem domu na Pape Ave., vršil redni letni občni zbor društva SPB-Toronto. Lepo število članov se je zbralo ob tej priložnosti. Odborniki so poročali o svojem delu. Pri volitvah so izglasovali g. Cirila Prežlja za novega predsednika, g. Jakoba Kranjca pa za tajnika. Blagajnik je še naprej ostal g. Karel Kromar, tiskovni referent je Otmar Mauser. Tudi podpredsednik g. Anton Adamič je ostal na svojem mestu in prav tako g. Vinko Levstik kot odbornik. Nespremenjen je ostal tudi nadzorni odbor.

Na občnem zboru se je največ govorilo o 25-letnici Vetrinjske tragedije, kako se bo ta tragična obletnica obhajala in kaj se da storiti, da bi na to opozorili ostali svobodni svet, ki postaja vse bolj in bolj dovzeten za rdečo propagando. Ob 25-letnici je zadnja prilika, da se pokol v Kočevskem Rogu svetu v vsej grozoti prikaže in ta neopravičljiv zločin jugoslovanskih komunistov odkrije svetovni javnosti.

Članstvo je tudi izrazilo mnenje, kako brezplodno je prerekanje in napadanje oseb, in kako veliko škodo napravi vsak razdor v slovenski emigracijski skupnosti. Želja vseh je bila, naj bi odbor delal za zblížanje in ožje sodelovanje z borčevsko organizacijo Tabor, s katero naj bi tudi ob 25-letnici Vetrinjske tragedije pripravili skupno komemoracijo.

Zborovanje je novi predsednik zaključil z molitvijo za vse slovenske žrtve komunizma.

IZŠEL JE II. ZVEZEK KNJIGE

Franc Ižanec

ODPRTI GROBOVI

Knjiga vsebuje:

ČRTEŽ Bele krajine v letih groze 1941—1945;

NAD 20 PRIČEVANJ oseb, ki so same doživljale komunistično grozo in klanje;

DOKUMENTARNE fotografije žrtvovanih;

OPIS MNOŽIČNIH GROBIŠČ in žrtev.

Ob petindvajsetletnici mora knjiga v vsako slovensko hišo. Dobite ja lahko v Slovenski hiši v Dušnopastirski pisarni, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires.

Vsebina: La masacre de Kočevje, Kočevje massacre, Kočevski pokol — Pesem slovenske vojske (L. Puš) — Vetrinj — Verujemo v pravico in svobodo (K. Mauser) — Mnogo petindvajsetletnic (SmR) — Zločin komunizma, ki vpije do neba (Miloš Stare) — Opustimo nepotrebno opredeljevanje med nami (msgr. A. Orehar) — Po pravi poti (Božo Stariha) — Slava junakom, ki so dali svoja življenja, da mi živimo (Pavle Fajdiga) — Karel Mauser v Argentini — Mántis kakóon (J. V.) — Iz dr. Krekove zapuščine (J. Melaher) — V spomin: Prof. Vinko Vovk, Zdravko Fale — Naši jubilanti — Knjige: The Slovenian Tragedy; Franc Ižanec: Odperti grobovi; dr. Tine Debeljak: Pot k prvi slovenski vladi — Edinost in enotnost — najmočnejše orožje — Zavetišče škofa dr. Gregorija Rožmana — Žalostna stoletnica (Kocelj) — Pisma uredništvu: Pojmi se jasni — Društvene novice

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 1.036.986 - 27/6/1968
Ramón Falcón 4158, Bs. As.